

POZNAŃSKA SZKOŁA EKOLINGWISTYKI

MARCIN KRAWCZAK

1. Wstęp

Thomas Kuhn (1962) uważał, że w nauce istotna dla jej trwania i dalszego rozwoju staje się wspólnota naukowa. Jest ona grupą uczonych dzielących między siebie te same przekonania i pozostających w sposób oczywisty pod wzajemnym intelektualnym wpływem, wszakże z centralnym udziałem w niej osoby kierownika jako jej intelektualnego przywódcy i inspiratora. Tak rozumiana wspólnota stanowi podstawową jednostkę uprawiania nauki jak i dyseminacji jej osiągnięć. Wspólnocie takiej często nadaje się nazwę ‘szkoły’ celem podkreślenia cech owego podobieństwa przekonań i wzajemnego twórczego wpływu. Nie mam wątpliwości, że taką właśnie szkołą w ‘Kuhnowskim’ rozumieniu tego słowa jest Poznańska Szkoła Ekolingwistyki (PSE).

Za właściwego założyciela PSE należy bezsprzecznie uznać Profesora Stanisława Puppla (biogram w załączeniu nr 1), pomysłodawcę, założyciela i wieloletniego kierownika unikatowej Katedry Ekokomunikacji UAM. I chociaż tematyka ekolingwistyczna była już w poznańskim środowisku podejmowana wcześniej (zob. Z. Wąsik, 1993; E. Wąsik, 2007) jak i gdzie indziej (zob. Wysoczański, 1999), to dopiero działalność naukowo-dydaktyczną Katedry Ekokomunikacji jako jednostki naukowo-dydaktycznej funkcjonującej w strukturze Wydziału Neofilologii UAM i kierowanej nieprzerwanie od 2002 roku przez Profesora Puppla należy uznać za w pełni organizacyjnie, naukowo i dydaktycznie realizującą wyrażenie wyartykułowany szeroki profil ekolingwistyczny. W chwili obecnej, po przeszło 15 latach działalności Katedry (2002–2016), można bez przesady stwierdzić, że na mapie językoznawstwa polskiego PSE znalazła swoje zasłużone jak i wyraźnie zauważalne miejsce.

Miarą intensywności jej dokonań niech będzie liczba 20 doktoratów wykonanych w Katedrze Ekokomunikacji UAM pod kierunkiem Profesora Puppla oraz liczba ponad 220 tytułów magistra zrealizowanych w Katedrze pod kierunkiem całego zespołu naukowo-dydaktycznego Katedry. Prace te, mimo iż w wielu przypadkach wyraźnie interdyscyplinarne, bowiem zahaczające o psycholingwistykę, socjolingwistykę, pragmalingwistykę, glottodydaktykę, semiotykę i studia nad dyskursem, w swoim rdzeniu miały i mają charakter ekolingwistyczny.

Niniejszy artykuł ma na celu przybliżenie czytelnikowi dotychczasowych dokonań Katedry Ekokomunikacji, funkcjonującej w obrębie Wydziału Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu poprzez wykazanie jej wkładu w nauki komunikologiczne i przedstawienie wybranych osiągnięć twórczych Profesora Stanisława Puppla w dziedzinie rozważań nad szeroko rozumianą ekologią języka.

Formalnie Katedra Ekokomunikacji UAM zaczęła funkcjonować dnia 7 stycznia 2002 roku na podstawie zarządzenia ówczesnego Rektora UAM w Poznaniu, prof. dr hab. Stefana Jurgi (Zarządzenie nr 14 2001/2002).

Na ogólnodostępnej stronie domowej Katedry Ekokomunikacji Profesor Puppel w sposób następujący nakreślił wielce interdyscyplinarne założenia i cele działalności Katedry:

Celem Katedry jest inicjowanie i rozwijanie badań w dziedzinie komunikologii obejmujących wszelkie możliwe formy komunikacji ludzkiej w perspektywie ekologicznej. Perspektywa ta jest domeną głęboko interdyscyplinarną; stąd wymaga współdziałania wielu obszarów wiedzy: językoznawstwa ogólnego, porównawczego, historycznego, opisowego, pragmalingwistyki, psycholingwistyki, neurolingwistyki, socjolingwistyki, etnolingwistyki, geografii języka i planowania językowego, semiotyki, jak również innych autonomicznych nauk, tj. antropologii, biologii, geografii (w tym geografii populacyjnej), psychologii, socjologii, demografii i statystyki. Inicjatywy badawcze mają na celu odpowiedź na pytania dotyczące: unikatowości języka i ludzkiej komunikacji umiejscowionych pośród wszystkich systemów komunikacyjnych obecnych w Naturze, zarządzania zasobami językowymi i komunikacyjnymi ludzkich 'agensów komunikacyjnych' w różnorodnych niszach komunikacyjnych, parametrów transkomunikatora, typologii wspólnot językowych w związku z takimi pojęciami jak tężyzna i witalność języka naturalnego, typologii ludzkich agensów komunikacyjnych. Ponadto Katedra stawia sobie za cel poszukiwanie odpowiedzi na pytania dotyczące zagadnienia skuteczności, fortunności i komfortowości aktów komunikacyjnych, w które zaangażowani są agensi w konkretnych niszach komunikacyjnych powstałych wskutek zderzeń/spotkań komunikacyjnych i obejmujących okoliczności natury transjęzykowej, transetnicznej i transkulturowej. Prowadzone są także badania nad monitorowaniem i profilowaniem języków naturalnych [tł. MK; działalność unikatowej Pracowni Monitorowania i Profilowania Języków i Komunikacji została zakończona w 2012 roku, MK] (<http://keko.amu.edu.pl/>) [dostęp: 15.02.2016].

Istotną kwestią jest stwierdzenie, że badania nad ekologią języka wraz z jej implikacjami komunikologicznymi były równolegle podejmowane w poznańskim

środowisku naukowym, choćby w pracach Elżbiety Wąsik (2007) i Zdzisława Wąsika (1993). Autor niniejszego artykułu jest świadomy faktu, że podobne zainteresowania ekolingwistyczne były również przedmiotem sporadycznych dociekań i badań naukowców reprezentujących inne polskie ośrodki naukowe. I jakkolwiek nie jest intencją autora, aby pomijać i pomniejszać dorobek innych, to nie ma żadnej wątpliwości, aby ze względu na ogromny wolumen i jakość osiągniętego dorobku, w szczególności wypracowanego przez Profesora Stanisława Pupplą, skoncentrowano się wyłącznie na osiągnięciach Poznańskiej Szkoły Ekolingwistyki, tak jak wymaga tego temat omawianego zagadnienia. Wykonanie tego zadania jest, zdaniem autora, w pełni uzasadnione, chociaż będzie ono i tak niepełne.

Wszystkie przytaczane w tekście cytaty zostały przetłumaczone przez autora niniejszej pracy i oznaczone inicjałami [MK], chyba że w pozostałych przypadkach wskazano inaczej

2. Ekologia języka – zarys paradygmatu ekolingwistycznego

Za ojca współczesnej ekologii uchodzi Ernst Haeckel (1834–1919), niemiecki biolog, filozof i lekarz, który w 1866 roku w fundamentalnej pracy **Generelle Morphologie der Organismen** ukuł pojęcie ‘oecologie’ na określenie interakcji zachodzących pomiędzy organizmami a środowiskiem. Jak podaje Wąsowicz (2011: 24), Haeckel następnie wyodrębnił ekologię z nauk przyrodniczych. Ówczesne rozważania dotyczące ekologii pozostawały jednak nadal w sferze nauk biologicznych i dały asumpt do dalszego rozwoju myśli ekologicznej i nadania jej pełnej autonomii.

Inne podejście do ekologii zaproponował Einar Haugen (1906–1994), wybitny językoznawca norweski, który przeniósł refleksję nad ekologią na grunt dociekań językoznawczych. Haugen w pionierskiej książce **The ecology of language** wprowadził do językoznawstwa właśnie termin ‘ekologia języka’ (jako *ekolingwistyka* będący przedmiotem omówienia w kolejnym podrozdziale).

Na lata 90. XX wieku przypada dynamiczny rozwój ekolingwistyki. Jak stwierdza Alvin Fill (2006: 43), bodziec do wzmożonych badań nad ekologią języka dał wybitny językoznawca angielski, Michael Halliday, gdy w 1990 roku wystąpił na Międzynarodowej Konferencji Lingwistyki Stosowanej (AILA) zorganizowanej w Tesalonikach. Halliday mocno optował za uznaniem języka za instrument walki z faktycznymi problemami ekologicznymi rozumianymi w sensie dosłownym, takimi jak: antropocentryzm, uprzedzenia lub dyskryminacja związane z przynależnością do danej klasy/warstwy społeczno-ekonomicznej, itd., które realizowane są także w użyciu językowym. Stąd w ekolingwistyce można dostrzec dwa główne nurty interpretacyjne. I tak Magdalena Steciąg (2009: 62) wyróżnia: 1) Haugenowskie podejście, zgodnie z którym język jest podmiotem autonomicznym jako żywy organizm, a badania nad nim mają nachylenie socjologiczne „obejmujące liczne

zagadnienia związane z pielęgnacją i ochroną języka (języków), jego współistnieniem z innymi językami, wymieraniem języków, zjawiskami bilingwizmu, dyglosji, endoglosji itd.”; oraz 2) podejście wyrosłe ze stanowiska wspomnianego powyżej Hallidaya postulujące „budowanie krytycznej świadomości języka, która ma odpowiadać zmieniającemu się sposobowi postrzegania problemów ekologicznych i ich miejsca w życiu człowieka i społeczeństw” (Steciąg, 2009: 62).

Działalność Katedry Ekokomunikacji wpisuje się synergicznie w obydwa podejścia, jako że nie stoją one wobec siebie w opozycji, ale mają właściwie charakter komplementarny.

3. Ekologia języka – definicje

Ekologia stała się pojęciem szczególnie nośnym dla wielu dziedzin nauki. W powszechnym rozumieniu kojarzona jest z dbałością o środowisko zewnętrzne człowieka, a upuszczając mocno z kwestiami związanymi z segregowaniem śmieci, oszczędzaniem wody i elektryczności czy choćby ze stosowaniem materiałów biodegradowalnych.

Jednakże ekologia jest także rozpatrywana w znacznie szerszym kontekście, w którym wymienione elementy zostają zachowane spełniając zupełnie inne zadania. Jedną z takich dziedzin jest językoznawstwo o nachyleniu ekolingwistycznym. Podane poniżej definicje próbują uchwycić istotę ekologicznego podejścia do języka. Niniejsze definicje zostały dosłownie zaczerpnięte z rozważań przytaczanych autorów:

- 1) (...) nieodzowne jest zwrócenie uwagi na niejako dwukierunkowość nurtów pojmowania i stosowania ekologicznego nastawienia względem języka i równoczesne uzupełnienie tych omówień wyjaśnieniami dotyczącymi umiejscowienia badań rozpatrywanych obecnie w ujęciu ekologicznym. Jeden, utrzymany w ramach wyznaczonych przez Haugena, a więc dotyczący globalnego opisu i oceny sytuacji języka pod kątem umniejszenia zakresu jego funkcjonowania bądź utrzymania jego egzystencji i mający swe umocowania w rozważaniach socjolingwistycznych. Profil drugi jest zasadniczo osadzony w tradycyjnych rozważaniach kultury języka, jednakże w stosunku do jej nurtu wyjściowego charakteryzuje się on wyrazistością nastawienia proochronnego języka oraz preorientacją terminologiczną i pod terminem *ekologia* zaistniała w sytuacji wzmożonego oddziaływania języków obcych, zwłaszcza języka angielskiego (Wysoczański, 1999: 64) [kursywa w oryginale, MK],
- 2) (...) praktycznie w każdym państwie zachodzi specyficzny językowy ekosystem oraz interakcje pomiędzy środowiskiem i językiem, problematyka eko-

lingwistyki wiąże się ściśle z zagadnieniem polityki językowej. Z tej perspektywy można przyjąć, że ekolingwistyka obejmuje takie obszary badań jak: a. globalny opis i ocena sytuacji języka pod kątem zakresu jego funkcjonowania i egzystencji, oparty na metodologii socjolingwistycznej, b. rozważania z zakresu kultury języka ze szczególną koncentracją na problemach jego ochrony. Bezpośrednim skutkiem takiego spojrzenia na język jest powoływanie instytucji zajmujących się planowaniem jego statusu (a) i korpusu (b) (Knapik-Gawin, 2014: 14–15),

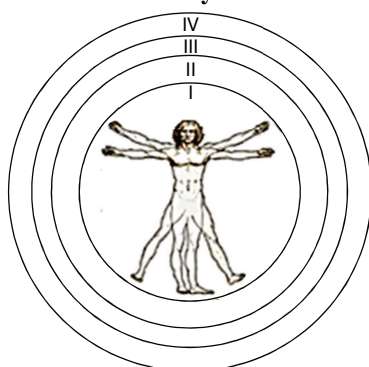
- 3) Ekologia języka bada procesy językowe z perspektywy relacji organizmów z szeroko pojętym środowiskiem: biologicznym, społecznym, kulturowym, kognitywnym/intrapersonalnym, transpersonalnym/ujęty w proponowanych dzisiaj holistycznych teoriach pola. We współczesnych badaniach językoznawczych mówić dziś można o języku jako o centralnym elemencie rozbudowanego systemu otwartego – ekosystemu językowego, który stanowi podsystem biosfery, jako makroukładu generującego życie na Ziemi, wraz ze wszystkimi jego procesami, włączając procesy językowe (...) (...) ekolingwistyka wskazuje na potrzebę przeniesienia punktu ciężkości na dynamiczne relacje pomiędzy umysłem człowieka-komunikatora i intrapersonalnym, interpersonalnym, transpersonalnym i zewnętrznym kontekstem (Bogusławska-Tafelska, 2009),
- 4) Język, będący żywym organizmem, oraz zależności zachodzące między gatunkami organizmów a ich środowiskiem porównano zatem do zależności, które można zauważyć między komunikacją językową a danym kontekstem środowiskowym, w jakim ona ma miejsce (Haugen, 1972). Sposób komunikowania się wyraża kulturę poszczególnych społeczności, a wraz z nią idee i zainteresowania typowe dla danego miejsca. Ponadto, język jest nierozzerwalnie związany ze światem fizycznym, z klimatem, ekonomią, florą, i fauną. Zachodzi widoczna relacja pomiędzy językiem a naturą (Fill i Mühlhäusler, 2001: 1). Dlatego mówi się, że ekolingwistyka zaczęła się od metafory (Fill i Mühlhäusler, 2006: 43). Metaforyczne podejście do komunikacji językowej wyznaczyło nowe spojrzenie na język jako system społecznie uwarunkowany. W nowym świetle zobaczono również kwestię wzajemnych oddziaływań różnych systemów językowych oraz na będący konsekwencją tych oddziaływań proces mieszania się i wymierania poszczególnych systemów (Junkiert, 2015: 12).

Zamysłem autora jest przedstawienie oryginalnego wkładu Profesora Stanisława Puppla w dziedzinę ekolingwistyki, który oscyluje wokół pojęć stworzonych przez Niego i które podane zostały w słowniczku pojęć (załącznik nr 2), a następnie krótka charakterystyka rozpraw doktorskich wykonanych pod kierunkiem Profesora Puppla zgłębiających różnorakie zagadnienia ekolingwistyczne (załącznik nr 3).

4. Transkomunikator¹

Jedną z najbardziej istotnych idei, które powstały w Katedrze Ekokomunikacji w odniesieniu do zjawiska i procesów komunikacji jest pojęcie ‘transkomunikatora’ (Puppel, 2011: 110), czyli ‘agensa komunikacyjnego’, który „funkcjonuje i objawia się w zastosowaniu modalności hybrydowej, zwłaszcza poprzez łączenie potencjału modalności wokalnno-słuchowej [zgodnie z zasadą „*totum per os*”] oraz modalności wizualno-dotykowej [przedsięwzięcia na linii oko-dłoń] przy zastosowaniu różnorodnych mediów komunikacyjnych (...) [tł. MK]. Komunikator nabiera swojego wymiaru „trans” właśnie dzięki instrumentom natury multimedialnej, co pozwala mu na swobodne przekraczanie rodzimych granic kulturowo-językowo-komunikacyjnych i docieranie oraz dynamiczne przystosowanie się do pozostałych transkomunikatorów, wywodzących się z odmiennych społeczności kulturowo-językowo-komunikacyjnych. Poniższa ilustracja pogłądowo demonstruje obecność komunikatora w przestrzeni społecznej (publicznej) w zaproponowanym przez Puppla modelu tzw. ‘władcy pierścieni’ komunikacyjnych, którymi zarządza każdy transkomunikator (zob. np. Puppel, 2016b):

Model Władcy Pierścieni

Rys. 1. Połączone porządki komunikacyjne (Puppel, 2012b: 9)

gdzie:

- I – prymarny porządek komunikacyjny (oralny) oparty na modalności słuchowo-wokalnej i współpracującej z nią modalności wizualno-dotykowej
- II – wtórny porządek komunikacyjny graficzny (pisemno-drukowany) oparty na modalności wizualno-dotykowej
- III – hybrydowy porządek komunikacyjny powstały z połączenia powyższych porządków
- IV – wtórny hybrydowy porządek komunikacyjny wzmocniony zastosowaniem technologii

Początków powstania opisywanego powyżej terminu transkomunikatora należy upatrywać w rozważaniach Profesora Puppla (2004) nad koncepcją strategicznego

¹ Opisywane pojęcie wywodzi się z Puppel (2004; 2011a), a obszerne fragmenty tych rozważań zostały wykorzystane w mojej rozprawie doktorskiej (Krawczak, 2014), skąd zaczerpnąłem treści do niniejszego opracowania.

zarządzania kompetencją komunikacyjną zawartą w opisie modelu komunikacyjnego DRAAM (ang. *domain-resource-agent-access-management model of human communication*). Wspomniana kompetencja opiera się na zdolności do administrowania zasobami językowymi i pozajęzykowymi. W swoim pionierskim artykule Puppel (2004: 20) podaje, że owa kompetencja obejmuje cztery zasadnicze elementy:

- 1) środowisko zewnętrzne (**ŚZ**) – obejmuje ono ograniczenia biologiczno-społeczno-kulturowe środowiska, w którym bytuje dany transkomunikator.

W tym samym artykule Puppel przedstawia zakres kompetencji komunikacyjnej. Stąd **ŚZ** obejmuje: Uniwersalną Przechyżnię Komunikacyjną (**UPK**), czyli sieć stanowiącą tło dla interakcji i rozwoju potencjału komunikacyjnego transkomunikatora, zawartą w Uniwersalnej Przechyżni Biologicznej (**UPB**), tj. w fizycznym i biologicznym zasobniku dla procesów komunikacji), Uniwersalne Przedsięwzięcia Komunikacyjne (**UPK** – właściwości komunikacyjne transkomunikatora oparte na zasadach współzależności i współinterakcyjności jako cechy znakomitej większości systemów komunikacyjnych), Ludzki Potencjał Komunikacyjny (**LPK** – zdolność organizmów ludzkich do komunikacji będącą przedmiotem badań filogenetycznych i charakterystyczną dla gatunku *Homo sapiens*), Ludzką Sieć Komunikacyjną (**LSK** – bytowanie transkomunikatora w granicach przynajmniej jednego języka naturalnego), gatunkowe uwarunkowania natury socjo-kulturowej, okoliczności warunkujące (**OK**, m.in. cechy rodzimej społeczności kulturowo-językowo-komunikacyjnej).

Aby zrozumieć w pełni istotę **LPK**, należy zaznaczyć, że jest to pojęcie dynamiczne i elastyczne zarazem, zatem zdeterminowane poprzez obecność **LAK** (ludzkiego agensa komunikacyjnego, czyli transkomunikatora), i że jest ono osadzone w domenach komunikacyjnych (**DK** – miejsce wymian komunikacyjnych), zarządzające zasobami komunikacyjnymi (**ZK** – przedmiot wymian komunikacyjnych) oraz zdolnością operacyjną (**ZO** – sposób przekazywania zasobów komunikacyjnych).

- 2) środowisko wewnętrzne (**ŚW**) – obejmuje ono zdolności językowe i pozajęzykowe transkomunikatora oraz faktyczną zdolność fizyczną transkomunikatora do produkowania mowy;

Powyższe uwarunkowania wewnętrzne obejmują zasoby języka i mowy (**ZJiM** – znajomość funkcji i struktur języka, fizjologia mowy, aktywacja i wyspecjalizowane wykorzystywanie modalności wokalno-słuchowej, bądź w przypadku języka migowego, aktywacja i wyspecjalizowane wykorzystywanie modalności wizualno-dotykowej), i tworzą lingwistyczną kompetencję komunikacyjną (**LKK**); „wspierające” zasoby pozajęzykowe (**ZPJ** – w modalności wokalno-słuchowej są to właściwości parajęzykowe, w wizualno-dotykowej wszelkie zachowania niewerbalne) konstruują nielingwistyczną kompetencję komunikacyjną (**NLKK**). Ponadto środowisko wewnętrzne jest uwarunkowane przez ‘dystanse proksemiczne’, język idiosynkratyczny (właściwy danej osobie, wysoce zindywidualizowany).

Obydwa środowiska, środowisko zewnętrzne i wewnętrzne, tworzą wspólną dynamikę zachowania komunikacyjnego.

- 3) dynamika zachowania komunikacyjnego (**DZK**) – obejmuje ona zespół cech umożliwiających transkomunikatorowi funkcjonowanie w przestrzeni publicznej powstały wskutek uwarunkowań środowiska zewnętrznego i zdolności wywodzących się ze środowiska wewnętrznego.

Dynamika zachowania komunikacyjnego implikuje obecność następujących podmiotów i elementów: **LAK**, zderzenia/spotkania komunikacyjne (**ZK_{om}** – intencjonalne lub/i wcześniej zaplanowane okazje inicjujące komunikację), zyski i straty (**ZiS** – ewentualne korzyści i brak korzyści komunikacyjnych powstałe wskutek zderzeń komunikacyjnych: mogą być one krótko- jak i dalekosiężne), nastrojenie komunikacyjne (**NK** – dążenie transkomunikatora do indywidualnego zaangażowania się w dane zderzenie/spotkanie komunikacyjne; im bardziej pozytywne nastrojenie komunikacyjne, tym większe zaangażowanie komunikacyjne i odwrotnie), zaangażowanie komunikacyjne (**ZK** – decyzja transkomunikatora w kwestii uczestniczenia w danym zderzeniu komunikacyjnym), wybór polityki komunikacyjnej (**WPK** – sposób, w jaki transkomunikator aktywuje i administruje kompetencją komunikacyjną jako wypadkową uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych transkomunikatora podyktowaną celem danego aktu komunikacyjnego), cele komunikacyjne (**CK**), a także najogólniej pojmowane zachowania językowe (**ZJ**) oraz zachowania niejęzykowe (**ZNJ**) jako realizacje odpowiednio lingwistycznej kompetencji komunikacyjnej i nielingwistycznej kompetencji komunikacyjnej.

- 4) rezultaty (**R**) – są one wypadkową kompetencji komunikacyjnej ujawnianej w konkretnych aktach komunikacyjnych.

Zrozumiałym pozostaje zatem fakt, że rezultaty zawierają takie własności jak: akt komunikacyjny (**AK**), skuteczność komunikacyjna (**SK**), fortunność komunikacyjna (**FK**) oraz komfortowość komunikacyjna (**KK**). Ostatnie trzy parametry będą przedmiotem dalszego opisu w dalszych rozważaniach.

Następnie Puppel (2011a: 113ff) przedstawia typologię transkomunikatorów wraz ze wszystkimi przesłankami towarzyszącymi danym konstruktom oraz ich kryteria komunikologiczne²:

- 1) komunikator transkulturowy – szczególnie uwrażliwiony wobec transkulturowego, trans-etnicznego oraz trans-językowego wymiaru środowiska kultury rodzimej i nierodzimiej; stąd interpretowany jako „ekokratyczny” (tj. w tej perspektywie kultura, etniczność, dany język naturalny są postrzegane jako równoważnościowe i warte utrzymania i ochrony dla celów zrównoważonego wykorzystania i ogólnego ludzkiego dobrostanu),

² Typologia transkomunikatorów została w całości przetłumaczona przeze mnie [MK] z oryginalnego artykułu Puppela (2011).

- 2) komunikator transjęzykowy – uwrażliwiony wobec rodzimych i nierodzimych języków w perspektywie „ekokratycznej” (tj. wszystkie języki naturalne język są postrzegano jako równoważnościowe i dlatego warte utrzymania i ochrony dla celów zrównoważonego wykorzystania i ogólnego ludzkiego dobrostanu),
- 3) komunikator hybrydowy – agens komunikacyjny zdefiniowany w sensie przedstawionym powyżej jest zdolny do zaawansowanej komunikacji z użyciem modalności wokalnie-słuchowej (tj. poprzez komunikację werbalną typu oralnego) oraz modalności wizualno-dotykowej (przy użyciu komunikacji niewerbalnej) jak również wykorzystując wysokorozwinięte technologiczne hybrydowe (tj. zoptymalizowane) systemy interakcyjne, dzięki którym kontrola nad wspomnianymi modalnościami przebiega u transkomunikatora w sposób kompetentny (tj. niezakłócony i płynny) oraz zyskuje znaczenie z perspektywy tak bardzo rozprzestrzenionej globalnie komunikacji hybrydowej. Ponadto komunikator hybrydowy uczestniczy w trzech dominujących porządkach komunikacyjnych: werbalnym, graficznym oraz w porządku hybrydowym, werbalno-graficznym,
- 4) komunikator konstruktywny i skontekstualizowany – ten typ komunikatora funkcjonuje w **UPK** (cf. Puppel, 2004) w sposób konstruktywny i skontekstualizowany; co oznacza, że komunikator ów jest zdolny aktywować swoje kulturowe, językowe i pozajęzykowe zasoby, zarówno ilościowe jak i jakościowe, antycypując przypadkowe uwarunkowania całego procesu komunikacyjnego jak i jego konkretnych aktów,
- 5) inżynier komunikacji – rodzaj ludzkiego agensa komunikacyjnego, który traktuje język naturalny jako materiał konstrukcyjny. W związku z tym, poprzez połączenie różnorodnych aspektów edukacji wyższej, akcentującej syntezę teorii i praktyki (tj. nabytą wiedzę obejmującą dyscypliny naukowe wraz z indywidualną zdolnością do ekspresji m.in. wskutek odpowiedniego połączenia wspomnianych modalności nauczanych w sformalizowanym procesie edukacyjnym w sposób zintegrowany), inżynierowie komunikacji powinni zatem funkcjonować jako komunikatorzy: skuteczni (tj. posiadający zdolność do uczestniczenia w komunikacji z innymi), fortunni (tj. posiadający zdolność do harmonijnego przystosowania zasobów poza- i językowych do zmieniających się okoliczności natury kulturowo-językowo-komunikacyjnych), komfortowi (tj. posiadający zdolność do sprawnego operowania w rejestrach zasobów kulturowo-językowo-komunikacyjnych, włączając zasoby najwyższe, nad którymi w pełni panują). Ponadto, jako inżynierowie komunikacji, powinni nabyć umiejętności do rozwiązywania praktycznych problemów związanych z dostępem zasobów i zarządzaniem zasobami komunikacyjnymi zwłaszcza w komunikacji typu *online*, gdy te zadania dotyczą następujących kwestii (zob. np. Puppel, 2015a):
 - zachowania tzw. ‘giętkości’ komunikacyjnej, czyli ogólnej kompetencji kulturowo-językowo-komunikacyjnej (tj. mocy i skuteczności zastosowania zasobów językowych i pozajęzykowych, zob. np. Puppel, 2012a),

- zachowania wysokiej trwałości komunikacyjnej, eksponując zwłaszcza:
 - a) sztukę skutecznej samoprezentacji,
 - b) skuteczne umiejętności retoryczne (tj. sztukę prowadzenia dyskursu, który przekonuje, wpływa na interlokutorów i ich zadowala, cf. Hauser, 2002),
 - c) ogólną zdolność do i skuteczność prezentacji za pomocą jakiegokolwiek formy wymiany werbalnej,
- zachowania ‘plastyczności’ komunikacyjnej, eksponując zwłaszcza:
 - a) ogólną zdolność do skuteczności w negocjacji i mediacji,
 - b) ogólną zdolność do skutecznej komunikacji werbalnej i niewerbalnej,
- zachowania ‘odporności’ na język nierodzimym, czyli zdolności do wytrzymania obciążenia (zwłaszcza w zakresie leksyki) narzucanego językowi rodzimemu wskutek kontaktu języka rodzimego z jakimkolwiek językiem bądź językami nierodzimiymi warunkowanego przez ‘najazd’ języka nierodzimego na rodzimy, czyli tzw. ‘lingwopresję zewnętrzną’ (cf. Gunderson et al., 2002; Puppel, 2007a)
- zachowania ‘twardości’ (tj. świadomości) języka rodzimego, poprzez demonstrowanie świadomej troski transkomunikatora o zasoby i jakość zasobów kulturowo-językowo-komunikacyjnych celem zabezpieczenia ich właściwej odporności wobec kulturowo-językowo-komunikacyjnych zasobów nierodzimych.

Puppel podkreśla, że funkcjonowanie transkomunikatora nie zachodzi w próżni, a ma przypisane charakterystyczne nisze komunikacyjne, które Puppel (2011a: 110ff) określa w sposób następujący [tłumaczenie moje, MK]:

- ‘nisza obywatelska’ (ang. *citizenship niche*), najmniejsza i obejmująca ściśle wyspecjalizowane zasoby i dyskursy o charakterze prawnym w przestrzeni publicznej. Jest ona stosowna przez transkomunikatorów w bardzo ograniczony sposób i w ograniczonych kontekstach,
- ‘nisza zawodowa’ (ang. *professional niche*), obejmująca ogromny zakres profesji wraz z ich konkretnymi i charakterystycznymi zasobami i dyskursami,
- ‘nisza codziennie-kulturowa’ (ang. *daily routine and general culture niche*), obejmująca najszerszy zasięg zasobów oraz kontekstów językowego i pozajęzykowego użycia.

Ponadto w ekologii komunikacji ludzkiej Puppel (2004) rozpoznaje trzy główne typy tzw. ‘syndromów komunikacyjnych’, za pomocą których scharakteryzować można kompetencję komunikacyjną pojedynczych transkomunikatorów i które najlepiej oddają poniższe definicje [tłumaczenie moje, MK]³.

Pierwszy z syndromów to tzw. ‘Syndrom Petroniusza’. Charakteryzuje się on wysoką jakością zasobów językowo-komunikacyjnych i jednocześnie niską zdolnością transkomunikatora do adaptacji środowiskowej. Puppel (2004: 22) stwierdza, że

³ Opis syndromów zaczerpnięty został z pracy Puppel (2004). Ten podany w niniejszym tekście pochodzi z mojej rozprawy doktorskiej, Krawczak (2014).

„inżynierowie zasobów językowych i pozajęzykowych, którzy zachowują się zgodnie z Syndromem Petroniusza (z Sienkiewiczowskiego dzieła pt. **Quo vadis**), tj. nieustannie stosują raczej bardzo wysokie i wysokie zasoby językowe, czynią to niezależnie od aktualnej oceny zmieniających się kontekstów zderzeń komunikacyjnych i zaangażowania komunikacyjnego”. Wobec wspomnianych wcześniej parametrów komunikacji, a więc: skuteczności, fortunności oraz komfortowości, mogą one zostać spełnione dla transkomunikatorów z Syndromem Petroniusza tylko częściowo i w sposób ograniczony. Wynika to, po pierwsze, z faktu, że w sensie skuteczności komunikacji transkomunikatorzy z Syndromem Petroniusza oczekują od współ-komunikatora przystosowania się do jego/jej zasobów językowych i pozajęzykowych, a nie odwrotnie czy też na zasadzie równorzędnego wkładu komunikacyjnego obydwu stron.

Zatem akty komunikacyjne mogą zostać pozbawione zasady współpracy i adaptacji stosowanych zasobów. Po wtóre, fortunność komunikacji zakłada zdolność do harmonijnego przystosowania zasobów językowych i pozajęzykowych do zmieniających się okoliczności natury kulturowo-językowo-komunikacyjnej. Stąd też, transkomunikator z Syndromem Petroniusza niechętnie zrezygnuje z obniżenia tychże zasobów dla potrzeb danego aktu komunikacyjnego, a raczej będzie oczekiwał wspomnianego dostosowania się od współ-komunikatora. Po trzecie, transkomunikatorzy z Syndromem Petroniusza nie operują sprawnie i chętnie w średnich lub niskich rejestrach języka. Skutkiem tego komfortowość komunikacji zostaje ograniczona.

Następny syndrom to tzw. ‘Syndrom Guliwera’. Nacechowany jest on elastycznością, czyli wysoką tendencją do adaptacji. Puppel (2004: 21ff) opisuje go następująco: „Inżynierowie zasobów językowych i pozajęzykowych, którzy zachowują się zgodnie z tzw. ‚syndromem Guliwera’ (z arcydzieła Jonathana Swifta pt. **Podróże Guliwera**), tj. których zasoby językowe są wysokie i którzy nieustannie w sposób interakcyjny zmieniają natężenie zasobów językowych każdorazowo dla konkretnego aktu komunikacyjnego w zderzeniach komunikacyjnych z innymi agensami, tzn. aktywowane zasoby są raz wysokie, raz niskie, raz średnie w zależności od aktualnej oceny zmieniających się kontekstów zderzeń komunikacyjnych i zaangażowania komunikacyjnego”. Elastyczność komunikacyjna i zdolność do adaptacji środowiskowej czynią z tego typu transkomunikatora uczestnika komunikacji, który w porównaniu z transkomunikatorem określanym za pomocą Syndromu Petroniusza potrafi z większą częstotliwością i natężeniem zrealizować parametry skuteczności, fortunności i komfortowości komunikacji.

Ostatni z syndromów, tzw. ‘Syndrom Oskara’, Puppel (2004: 21) definiuje następująco: „Inżynierowie zasobów językowych i pozajęzykowych, którzy zachowują się zgodnie z tzw. Syndromem Oskara (z dzieła Günтера Grassa pt. **Błaszany bębenek**) tj. cechują ich niskie (lub raczej niskie) zasoby językowe i stąd nieustannie stosują ograniczone (słabo rozwinięte) zasoby językowe niezależnie od zaangażowania komunikacyjnego w zderzeniach komunikacyjnych z innymi agensami”. Transkomunikatorzy objęci tym Syndromem nie są skazani na komunikacyjny nie-

był czy komunikacyjny ostracyzm. Kluczowe pojęcie, czyli słabo rozwinięte zasoby językowe, mogą, z jednej strony, oznaczać trudności w utrzymaniu skuteczności, fortunności i komfortowości komunikacji, z drugiej zaś strony stanowią płaszczyznę dla dalszego rozwoju. W ten sposób transkomunikatorzy z Syndromem Oskara rozpoczynają swoją komunikacyjną bytność wspinając się po szczeblach coraz bardziej wyszukanych, i gwarantujących satysfakcjonującą jakość aktów komunikacyjnych, zasobów językowych.

Jak wspomniano we wstępie do niniejszego podrozdziału, pojęcie transkomunikatora (zwłaszcza transkomunikatora hybrydowego) stanowi jedną z centralnych idei powstałych w Katedrze Ekokomunikacji. Zatem różnorakie aspekty tego pojęcia będą obecne w kolejnych rozważaniach nad kwestiami komunikologicznymi obecnymi w twórczości Stanisława Puppla.

5. Asonansowo-dysonansowy model piękna

Zagadnienie zachowania odpowiedniej estetyki przestrzeni publicznej również stanowi przedmiot dociekań ekolingwistyki w wydaniu PSE. Puppel (2012a) w swoim oryginalnym artykule poświęconym etosowi piękna przedstawia Trój-sferyczny model piękna w ekspresji o oddźwięku pozytywnym (asonansowej). Poniżej podano wizualizację modelu:

Rys. 2. Trój-sferyczny model piękna w ekspresji asonansowej
 (1) – sfera Imperialnego Tetragonu Wcielenia (ITW), (2) – sfera komunikacji, (3) – sfera ekonomii
 (Puppel, 2012c: 20)

Dalej Puppel (2012a: 20) stwierdza dosłownie, że model stanowi wypadkową trzech współpracujących ze sobą sfer: „1) sfery Imperialnego Tetragonu Wcielenia (które to pojęcie będzie przedmiotem osobnego omówienia), 2) sfery dwubiegunowej komunikacji, tj. komunikacji rozpiętej na biegunach: nie-imperatywno-asonansowym (tj. dodatnim) oraz imperatywno-dysonansowym (tj. ujemnym), oraz (3) sfery ekonomii rozpiętej pomiędzy ‘ekonomią daru’ (tj. ekonomią asonansową, dodatnią) i ‘ekonomią zdobyczy/łupu’ (tj. ekonomią dysonansową, ujemną). Istotna jest również zawarta w modelu pionowa lokalizacja biegunów, z biegunem dysonansowym znajdującym się u dołu, co wynika ze zjawiska grawitacji ziemskiej, ku któremu bliżej jest dysonansowej ‘panarchii komunikacyjnej’, bardziej inercyjnej w swoim charakterze, i biegunem asonansowym umieszczonym u góry modelu sferycznego”.

Następnie Puppel (2012a: 20) dodaje, że biegun asonansowy jest rezultatem starań komunikatorów o większą skuteczność i świadomość komunikacji i stąd „biegun górny jest negentropijny i bardziej nacechowany, podczas gdy biegun dolny ma charakter entropijny i mniej nacechowany”.

Z powyższego modelu abstrakcyjnego, który stanowi próbę syntezy pewnych elementów rzeczywistości można stworzyć zestawienie ilustrujące zarówno ekonomię jak i tzw. panarchię komunikacyjną:

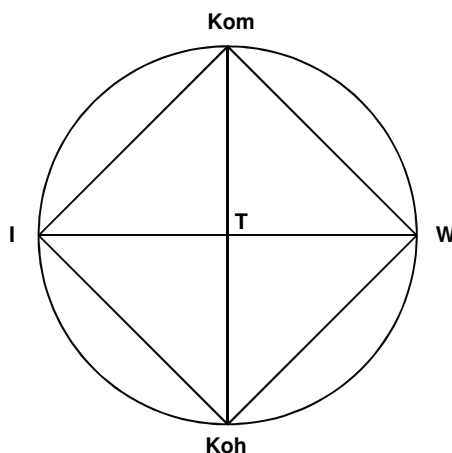
Tabela. 1. Zestawienie konsekwencji obecności biegunów asonansowego i dysonansowego w komunikacji ludzkiej (na podstawie Puppel, 2012a: 21)

Biegun asonansowy o charakterze pielęgnacyjno-terapeutyczno-relaksacyjno-odżywczym i dekoracyjnym	Biegun dysonansowy o charakterze zaborczo-inercyjnym
harmonia, współpraca, pokój, łagodność, porozumienie, współczucie, pomoc, altruizm, zachwyty, rozkosz, światło, szczęście, pełnia, afirmacja życia	agresja, kolizja, konflikt, zniszczenie, krzywda, cierpienie, wymuszenie, przemoc, wykluczenie, zabór, konkurencja, mrok, strach, zgrzyt, zadróż, kradzież, niekompletność, śmierć

Redukowanie elementów dysonansowych w procesie komunikacji, bądź choćby próba takiegoż postępowania jest powinnością komunikatorów, którzy powinni intencjonalnie, czyli z pełną świadomością, zmierzać do dbałości o komunikacyjną estetykę przestrzeni publicznej celem zapobieżenia jej degradacji, kierując się Popperowską (1975) triadą obejmującą elementy sztuki, działania i uczestnictwa. Oczywistym skutkiem takiego postępowania jest ogólne wzmocnienie danego języka naturalnego. W tym kontekście należy także wymienić unikatową w skali światowej pracę Profesora Puppla odnośnie charakteru komunikacji w środowisku skrajnie dystopijnym i dysonansowym na przykładzie nazistowskiego obozu koncentracyjnego (Puppel, 2013d).

6. Wielki Układ Życia i Imperialny Tetragon Wcielenia⁴

Stanowisko, zgodnie z którym język może być postrzegany jako instytucja, został zaproponowany przez Puppla w ważnym artykule z 2009 roku (2009a). Autor skoncentrował się na centralnym dla tego modelu pojęciu ‘cielesności/wcielenia’ (ang. *embodiment*). To ostatnie należy do nadrzędnego konstruktów stanowiącego podstawę wszelkich działań na nośniku ziemskim określanego jako Wielki Układ Życia (Puppel, 2013a). Ilustrację modelu przedstawiono poniżej:

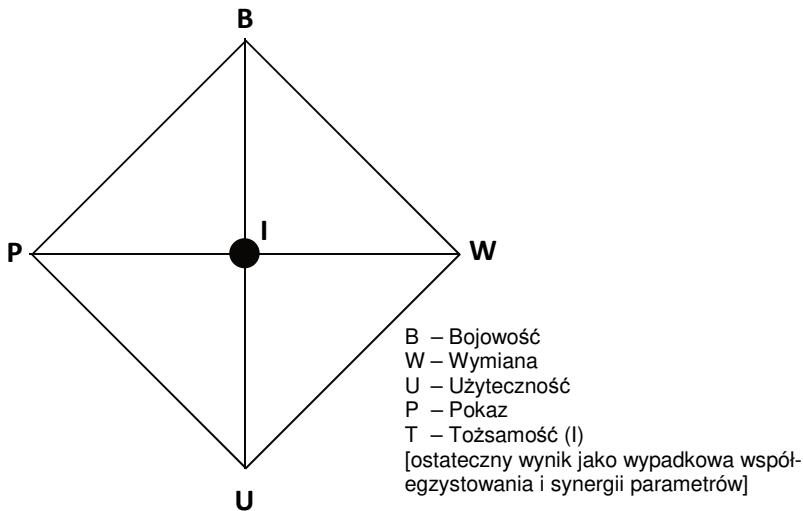
Rys. 3. Wielki Układ Życia (Puppel, 2013a)

Wcielenie/cielesność to podmiot lub ogólnie nośnik zarówno natury fizycznej jak i mentalnej o wymiarze społecznym ukierunkowanym synergicznie wobec środowiska zewnętrznego, w tym innych gatunków biologicznych (Puppel, 2013a). Synergia jest możliwa dzięki rudymenarnej i wyspecjalizowanej zdolności transkomunikatorów do podejmowania i prowadzenia komunikacji w oparciu o posiadane zasoby. Oprócz opisywanego Wcielenia (W, czyli skupienia energii w byt cielesny, wyrażonego za pomocą propozycji: „Oto jestem”), model obejmuje następujące składniki podstawowe: 1) Kohabitację (Koh, czyli zdolność organizmów do dzielenia przestrzeni ziemskiej z innymi istotami wyrażoną za pomocą propozycji: „Nie jestem sam/a”), 2) Interakcyjność (I, czyli zdolność organizmów do

⁴ Opisywane pojęcie wywodzi się z Puppel (2009; 2009b; 2011b; 2013a), a obszernie fragmenty tych rozważań zostały wykorzystane w mojej rozprawie doktorskiej (Krawczak, 2014), skąd zaczerpnąłem treści do niniejszego artykułu.

wzajemnego oddziaływania, wyrażoną za pomocą propozycji: „Wpadam na innych/zderzam się z innymi”), 3) Komunikację (Kom, czyli zdolność do ‘dzielenia się’ zasobami językowymi i pozajęzykowymi z innymi wyrażoną za pomocą propozycji: „Dzielę się moimi zasobami z innymi”). Współlistnienie i współdziałanie (synergia) tychże atrybutów Wielkiego Układu Życia prowadzi do nieuchronnej konstrukcji tożsamości (T) każdego transkomunikatora jako wypadkowej wspomnianych elementów.

Z kolei pojęcie wcielenia/cielesności pozwalające na interpretację języka jako instytucji został odpowiednio zwizualizowany przez Puppla w modelu Imperialnego Tetragonu Wcielenia (odtąd ITW; Puppel 2009a; 2011b). Model ITW stanowi kompozycję czynników biologicznych, społecznych i kulturowych, których zespolenie odpowiedzialne jest za obecność w komunikacji cielesnej wyselekcjonowanych aspektów komunikologicznych rozumianych jako parametry ITW. Ich istotę najlepiej oddaje poniższy schemat i jego interpretacja przedstawiona przez Puppla (zob. 2009a; 2011b):

Rys. 4. Imperialny Tetragon Wcielenia (Puppel, 2009a; 2011b)

Należy podkreślić, że obydwa kluczowe pojęcia, tj. WUŻ i ITW, pozwalają na lepsze zrozumienie dynamiki językowo-komunikacyjnej zwłaszcza w kontekście zewnętrznego środowiska biologiczno-społeczno-kulturowego. W tym też sensie należą bezsprzecznie do kluczowych pojęć ekolingwistyki w rozumieniu PSE.

Tabela 2. Parametry ITW (Puppel, 2009a; 2011b) [MK]

PARAMETRY ITW			
POKAZ	BOJOWOŚĆ	UŻYTECZNOŚĆ	WYMIANA
Jakakolwiek instytucja ⁵ , która należy do „ekologii pokazu” (...) jest zdolna zasygnalizować swoją integralność i zakres efektywności, ogólną aktywność [w przestrzeni publicznej] oraz gotowość do interakcji. Parametr pokazu może wykazywać jednocześnie właściwości biologiczne, społeczne i kulturowe. Potencjał parametru pokazu wyraża się w jego intensywności poprzez wykorzystanie zróżnicowanych ekspozycyjnych technologii dostępnych danej społeczności językowej.	Jakakolwiek instytucja należy do „ekologii bojowości” [gdy] przekracza zarówno granice własnej naturalnej etniczności jak i faktyczne zapotrzebowanie na nie w danej społeczności językowej. Zatem, język w sposób nieukierunkowany bądź ukierunkowany (cf. Puppel, 2007a) nadmiernie i dynamicznie zaopatruje się w instrumenty instytucjonalne [<i>sensu stricto</i>] dokumenty konstytuujące status języka w danej społeczności i poza nią] oraz tworzy temporalne sojusze społeczne [przy pomocy transkomunikatorów promujących hegemonistyczną i agresywną pozycję języka nierodzimego w rodzimej kulturze, np. nauczyciele, politycy, dziennikarze, naukowcy, itd.] (Puppel, 2009b)	Jakakolwiek instytucja należy do „ekologii użyteczności”, w którym zastosowanie zasobów poza- i językowych jest najlepiej rozumiane w perspektywie ekonomicznej [zysków i strat komunikacyjnych], które oferuje dany język i sposobie ich wykorzystania przez komunikatorów. Indywidualnie wartościowane i kontrolowane zasoby (cf. Sheng, 1989; Grin, 2001; 2003) są realizowane w aktach komunikacyjnych i podyktowane zasadą fortunności komunikacyjnej, gdy transkomunikatorzy posiadający zdolność do harmonijnego przystosowania się do zmieniających się okoliczności kulturowo-językowo-komunikacyjnych analizują wspomniane zyski i straty.	Jakakolwiek instytucja należy do „ekologii wymiany”, jeżeli dany język demonstruje wrażliwość wobec innego języka wyrażaną w akceptacji przypadkowości, która powoduje zmiany w pierwotnej strukturze języka. Ponadto, „ekologia wymiany” może być rozumiana jako gotowość danego języka do absorpcji elementów z innego języka na wszystkich poziomach struktury. Ostatecznie „ekologia wymiany” opiera się głównie na konstruowaniu funkcjonujących kompromisów międzyjęzykowych.

7. Tężyzna języków naturalnych

‘Tężyzna języków naturalnych’ (ang. *natural language robustness*) to termin wprowadzony przez Puppla do rozważań nad statusem języka naturalnego w kontekście jego ‘przeżywalności’ (ang. *sustainability*) w szeregu ważnych artykułów (2007b, 2009b, 2013b). Zanim czynniki określające tę teorię zostaną zaprezentowane, należy przedstawić w psycho-społecznym wymiarze świadomości językowej poszczególnych transkomunikatorów stosunek tychże do statusu takich kluczowych pojęć jak: ‘adstratum, substratum, superstratum’ (zob. np. Puppel, 2007a; Puppel i Puppel, 2005: 56).

Różnice pomiędzy przytoczonymi pojęciami można najlepiej uwypuklić poprzez ich opis na tle zjawiska kontaktu językowego. S. Puppel i J. Puppel (2005: 56–57) podają w swoim pionierskim artykule, że uwarunkowania psycho-społeczne w odniesieniu do świadomości językowej transkomunikatorów mają charakter su-

⁵ Użyta w definicjach ‘instytucja’ przy każdym z parametrów jest rozumiana jako język w ujęciu przedstawionego modelu ITW.

biektywny, np. w świadomości ogólnej język angielski nabiera właściwości superstratalnych, czyli nadrzędnych wobec innych systemów językowych. To oznacza, że jest językiem postrzeganym „przez rodzimych ale też i nierodzimych jego użytkowników w warunkach kontaktu językowego jako ‚lepszy‘, czyli ogólniej bardziej wartościowy i bardziej użyteczny”. Język o cechach substratalnych, czyli podrzędnych, „postrzegany jest (...) głównie przez rodzimych, ale też i nierodzimych jego użytkowników w warunkach kontaktu językowego jako ‚gorszy‘, czyli jako ogólnie mniej wartościowy i mniej użyteczny”. Język o charakterystyce adstratalnej, czyli równorzędnej, „postrzegany jest (...) głównie przez rodzimych, ale też i nierodzimych jego użytkowników w warunkach kontaktu językowego jako równy innym językom naturalnym”. Przykładowe konsekwencje takiego nastrojenia wobec znaczenia i zastosowania języków naturalnych w triadzie język ojczysty-język globalny-język sąsiedni są przedmiotem badania autorów w przytoczonym powyżej fragmencie.

Określiwszy różnice w postrzeganiu wymiarów psycho-społecznych w relacjach świadomościowych jego rodzimych i nierodzimych użytkowników, należy także nawiązać do zagadnień „lingwomasy” oraz lingwopresji zewnętrznej i wewnętrznej”, pojęć, które Puppel wprowadził do ekolingwistyki celem lepszego określenia nierówności w kontaktach pomiędzy językiem rodzimym a nierodzimym (Puppel, 2009b). Lingwomasa obejmuje „populację komunikatorów w sensie demograficznym, która używa konkretnego języka naturalnego jako języka natywnego” (Puppel, 2009b: 102, tł. MK). Wprowadzenie pojęcia lingwomasy pozwoliło na zaproponowanie klasyfikacji języków naturalnych wedle liczby ich rodzimych użytkowników. Według Puppla możemy zatem mówić o następujących typach języków naturalnych:

1. języki „supercieżkie” – używa ich ponad 100 mln rdzennych użytkowników (np. chiński/mandaryński, angielski, hiszpański, portugalski, rosyjski),
2. języki „ciężkie” – używane przez populację pomiędzy 100 mln – 50 mln (np. niemiecki, włoski, turecki),
3. języki „średnio-ciężkie” – używa ich populacja pomiędzy 50 mln – 20 mln (np. polski, ukraiński, azerski),
4. języki „lekkie” – używane przez populację pomiędzy 10 mln – 1 mln (np. białoruski, słowacki, szwedzki, norweski),
5. języki „superlekkie” – używane przez populację poniżej 1 mln. (np. estoński, czeczeński); są to języki zagrożone w swej egzystencji,
6. języki bezpośrednio zagrożone wyginięciem (ang. *endangered languages*) – używa ich populacja licząca 10 tys. użytkowników lub poniżej tej wartości (np. Papai, Were, wepski),
7. języki wymarłe (ang. *extinct languages*) – (np. liwski, piktyjski, połabski).

Tak więc postulowana przez Puppla ‘lingwopresja’ może występować w dwóch wymiarach: 1) zewnętrznym, który zachodzi w sytuacji, gdy inny język naturalny (nierodzimym) dokonuje inwazji na język miejscowy (rodzimym), co w konsekwencji, po upływie dłuższego czasu, może doprowadzić do zepchnięcia języka miejscowego

do pozycji podrzędnej w świadomości jego rodzimych użytkowników poprzez ingerencję w język miejscowy na wszystkich poziomach jego struktury, 2) wewnętrznym, który zachodzi w sytuacji, gdy grupy komunikatorów języka miejscowego (np. nauczyciele, politycy, pracownicy mediów i kultury, biznesmeni, rodzice) zaczynają postrzegać język inwazyjny jako komplementarny wobec języka miejscowego i dokonują mniej lub bardziej świadomie rozprzestrzeniania jego zasobów (głównie leksykalnych) w obrębie swojej działalności komunikacyjno-społecznej. W rezultacie tych działań lingwopresja wewnętrzna, zwłaszcza, gdy wspiera ją układ instytucjonalny (np. szkoła), może wyraźnie wspomagać lingwopresję zewnętrzną i wespół prowadzić do usytuowania języka inwazyjnego jako hegemonistycznego i tym samym nadrzędnego w świadomości użytkowników języka miejscowego (Puppel, 2009b: 99–100, tł. MK).

Implikacje tych dwóch rodzajów lingwopresji dotyczą zagadnienia kontaktu językowego. Puppel (2007a: 86) podaje, że języki mogą być ustawione wobec siebie w ‘globalnej arenie języków naturalnych’ w relacji ‘inter’ lub/i ‘trans’. Pierwsza z tych relacji, o charakterze inercyjnym, a więc nienacechowanym, może prowadzić do konkurencji językowej pomiędzy językiem miejscowym (rodzimy) a innym językiem naturalnym (nierodzimy) i wykształcać zależność typu podrzędność-nadrzędność, w której język inwazyjny zyskuje prymat dzięki zastosowaniu lingwopresji zewnętrznej; ostatecznie w ekstremalnych przypadkach język inwazyjny może osłabiać język miejscowy i doprowadzić do jego stopniowego zanikania, uspienia czy wręcz wymarcia. Relacja typu ‘trans’ zakłada natomiast współegzystowanie języka miejscowego i innego języka naturalnego na zasadzie równorzędności. Taka relacja może powstać poprzez właściwe, pozytywne nastrojenie komunikatorów do własnego języka (rodzimego) i skutkować niezaniechaniem jego stosowania w kontakcie z innym silniejszym językiem naturalnym, czyli uwzględnieniem w pełni kontrolowanej dwukierunkowości kontaktu językowego (Puppel, 2007a: 87–88). Poniższa tabela ilustruje komunikację typu ‘inter’ i ‘trans’:

Tabela 3. Porównanie kontaktu językowego w perspektywie ‘inter’ i ‘trans’

Perspektywa INTER- (swobodna ekonomia kontaktu językowego)	Perspektywa TRANS- (kontrolowana ekonomia kontaktu językowego)
Kontakt językowy w układzie nierównościowym istnienia języka, tj. na osi ‘substratowość-superstratowość’ (typ nacechowany i inercyjnie dyktatorsko-hegemonistyczny)	Kontakt językowy w układzie równościowym istnienia języka, tj. na osi ‘adstratowym’ (typ nacechowany i ekokratyczny)
↓	↓
konkurencja języków naturalnych jako wynik jednokierunkowego zasilania, czyli lingwopresji zewnętrznej w układzie ‘zwycięzcy-przegran’	kooperacja języków naturalnych jako wynik dwukierunkowego zasilania, czyli językowej ekokracji w układzie ‘zwycięzcy-nieprzegran’

gdzie ‘↓’ oznacza ogólny wynik określonego typu kontaktu językowego

Przytoczone powyżej treści zmiierają do przedstawienia kluczowego dla ekolingwistycznego modelu Puppla pojęcia ‘tężyzny języków naturalnych’ (Puppel, 2007b; 2013b; 2014a), które można opisać za pomocą całego szeregu parametrów. Zostały one podane poniżej (na podstawie wspomnianego źródła):

1. Użycie modalności słuchowo-wokalnej.
2. Użycie modalności wzrokowo-dotykowej.
3. Użycie połączonej modalności słuchowo-wokalnej i wzrokowo-dotykowej.
4. Użycie danego języka w zróżnicowanych niszach komunikacyjnych.
5. Wielkość i liczba rdzeni habitatu danego języka naturalnego.
6. Obecność i wielkość peryferii habitatu danego języka naturalnego.
7. Geograficzne zróżnicowanie terytorium rdzenia habitatu danego języka naturalnego.
8. Wpływ przestrzeni na zachowania migracyjne wspólnot komunikacyjnych:
 - a) zjawisko emigracji odśrodkowej (ang. *the centrifugal effect*) – użytkownicy języka naturalnego wędrują poza rdzeń swojego habitatu,
 - b) zjawisko emigracji dośrodkowej (ang. *the magnet/centripetal effect*), gdzie dany język naturalny przyciąga użytkowników innych języków.
9. Wpływ czynników demograficznych na siłę/witalność danego języka naturalnego.
10. Struktura habitatu danego języka naturalnego.
11. Struktura wiekowa populacji posługującej się danym językiem naturalnym.
12. Stopień zurbanizowania danej wspólnoty językowo-komunikacyjnej.
13. Lokalny status danego języka naturalnego w danej wspólnocie językowo-komunikacyjnej.
14. Status danego języka naturalnego w systemie oświatowym wspólnoty językowo-komunikacyjnej.
15. Historia kontaktów danego języka naturalnego z innymi językami:
 - a) kontakty inwazyjne,
 - b) kontakty obronne,
 - c) kontakty neutralne.
16. Udział danego języka w programach ochrony języków naturalnych o charakterze globalnym, regionalnym bądź lokalnym. Ustanowione programy ochrony języków naturalnych mają wpływ na ‘politykę językową’ (ang. *language policy*) i ‘planowanie językowe’ (ang. *language planning*) i mogą stawić czoło hegemonii językowej, a więc zjawisku ‘imperializmu językowego’ (ang. *language imperialism*).
17. Świadomość członków danej wspólnoty kulturowo-językowo-komunikacyjnej odnośnie statusu własnego języka względem innych języków narodowych i etnicznych i statusu innych języków względem własnego języka (zob. np. Puppel, 2009a).

18. Świadomość członków danej wspólnoty kulturowo-językowo-komunikacyjnej odnośnie doniosłości dla wspólnoty światowej następujących czynników: ważne wydarzenia historyczne mające miejsce w tej wspólnocie, doniosłość osiągnięć artystycznych, naukowych, ekonomicznych, technologicznych.

Opracowanie przez Profesora Puppla całego szeregu kryteriów pozwalających na określanie tężyzny języków naturalnych jest jednym z najistotniejszych osiągnięć Katedry Ekokomunikacji. Znajduje ono zastosowanie w badaniach nad przeżywalnością języków naturalnych oraz nad przewidywaniami, co do możliwości ich dalszego trwania lub wymierania. Kryteriom tym towarzyszy całościowe opracowanie przez Profesora Puppla wieloczynnikowej panoramy komunikacji w formie unikatowego ‘manifestu komunikacyjnego’ (zob. Puppel, 2013a) a także niezwykle wymownej i bardzo przydatnej publikacji zawierającej większość podstawowych dokumentów dotyczących ochrony języków naturalnych opracowanych i opublikowanych przez wspólnotę międzynarodową (Puppel, 2007b).

8. Reolingwistyczne podejścia do języka

W podejściu do języka naturalnego w ujęciu reolingwistycznym dominuje pojęcie ‘przepływu’ (ang. *flow*) (zob. Puppel, 2009c; 2010a; 2012c; 2013c). Najogólniej rzecz ujmując, przepływ jest ujmowany w tym kontekście jako ekwiwalentny z ruchem energii, która kształtuje materię nadając jej ucieleśnioną formę (ang. *embodiment*).

W reolingwistycznym podejściu do języka jest on bytem uformowanym przez czynniki zewnętrzne (tj. społeczno-kulturowe środowiska komunikacyjnego) oraz wewnętrzne (tj. biologiczno-mentalne uwarunkowania transkomunikatora) i w konsekwencji uzyskuje swoją ‘cielesność’ (tj. organizmalność) stając się jednocześnie nieustannie zmiennym (tj. ‘płynnym’) zjawiskiem, którego właściwości wynikają z przepływu interakcji pomiędzy bazą podstawową [Naturą] a systemem strukturalno-funkcjonalnym danego języka naturalnego (Puppel, 2010a: 171).

Najpełniejszy obraz reolingwistycznego podejścia do języka został zaprezentowany przez Puppla w publikacjach z 2014b i 2015 roku. Poniżej przytoczony fragment pochodzi z rozważań Puppla (2015) nad zastosowaniami ekolingwistyki do domeny glottodydaktycznej:

1. Podstawą wszelkich rozważań o charakterze reolingwistycznym jest uznanie uniwersalnej zasady cielesności (somaticzności/organizmalności) i przepływu tejeż poprzez porządki komunikacyjne (...)
2. Cielesność jako taka jest ‘zakotwiczona’ na swoim naturalnym nośniku, którym jest Ziemia. Zakotwiczenie owo ma w kontekście komunikacyjnym charakter znakowy (semiotyczny), czy to wskaźnikowy, ikoniczny, czy też symboliczny, bądź poprzez synergię wszystkich trzech naraz (zob. klasyczne

prace Peirce'a w sprawie trójznakowej semiotyczności wszelkiej cielesności, 1982–1989).

3. Cielesność zawsze i wszędzie wytwarza miękki 'kod operacyjny' jako zasób/y (bądź kody operacyjne), które pozwalają językowi uzyskać tzw. 'lepkość' (ang. *viscosity*) czyli nierozrywalność i który/e pozwala/ją na ekspresyjność w wykonaniu teźże cielesności, tj. użycie różnorodnych elementów strukturalnych kodu/kodów w wyrażaniu jej stosunku zarówno do nośnika jak i do innych cielesności. Jest to tzw. odpowiednie semiotyczne 'ułożenie się' (ang. *alignment*) wszelkiej cielesności na nośniku jak i względem innych cielesności w procesie podaży/ekspresji (zob. Puppel, 2016b).
4. Podstawowym kodem symboliczno-operacyjnym cielesności ludzkiej jest język przenoszony międzygeneracyjnie (stąd nazywany 'językiem naturalnym'). W kontekście komunikacyjnym rozumiany jest on tutaj 'kataraktowo', tj. poprzez pojęcie 'porządków komunikacyjnych', [omówionych skrótowo w podrozdziale 4 o transkomunikatorze (...)].
5. Poszczególne modalności pozwalają na określenie języka w jego funkcji ekspresyjnej jako odpowiednio: 'język jako podmuch' (a więc jako użycie przepływu powietrza w układzie wegetatywno-percepcyjno-artykulacyjnym człowieka przedstawianym jako połączenie 'uszy-usta'), 'język jako posiew' (a więc jako użycie technologii, tj. narzędzia/narzędzi, pozwalającego/pozwalających na wytwarzanie i stosowanie grafii) w układzie dotykowo-wzrokowym przedstawianym jako połączenie 'ręce-oczy', czy wreszcie 'język jako przepływ' (a więc jako pełna synergia połączeń 'uszy-usta' i 'ręce-oczy', (Puppel, 2010) dodatkowo wzmocnionych dalszymi stopniowo ulepszanymi rozszerzeniami technologicznymi służącymi komunikacji określanej jako 'multimedialna' (Puppel, 2015: 143–144).

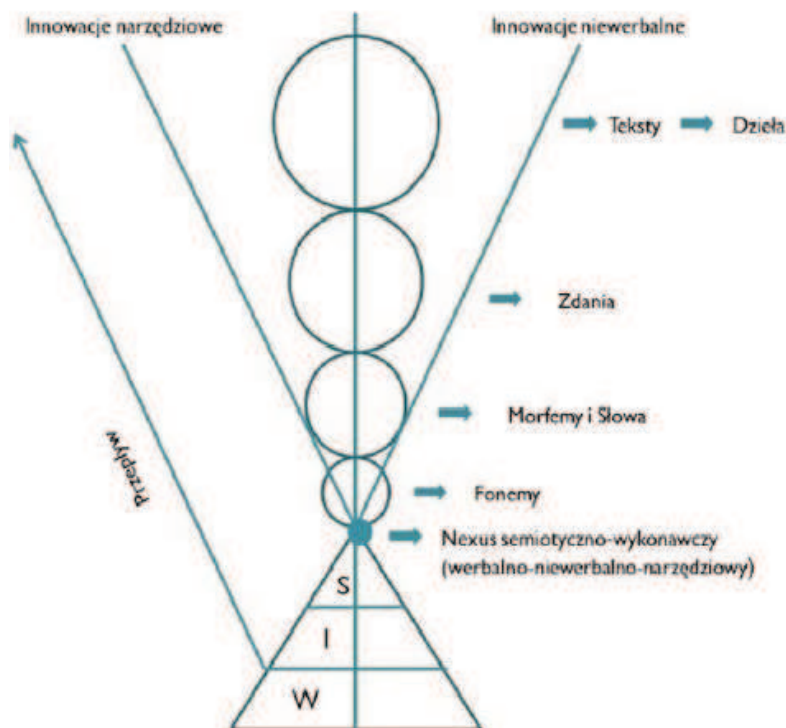
Kolejnym etapem w rozwijaniu reolingwistycznego podejścia do języka jest nowatorskie pojęcie 'opusologii lingwistycznej', które będzie przedmiotem kolejnego omówienia zamieszczonego poniżej.

9. Opusologia lingwistyczna

Ta niezwykle oryginalna ścieżka myśli nad zagadnieniami języka w kontekście kultury należy do najbardziej aktualnych osiągnięć w działalności naukowej Profesora Puppla. Pojęcie 'opusologii lingwistycznej' (ang. *linguistic opusology*) jest wciąż rozwijane, zatem poniżej przedstawione zostaną dotychczasowe rozważania autora nad niniejszą koncepcją.

Istota reolingwistycznego podejścia do zagadnień komunikologicznych, do którego pojęcie opusologii lingwistycznej należy, sprowadza się do uznania za centralne zjawiska przepływu, który organizuje określone typy innowacyjności transkomu-

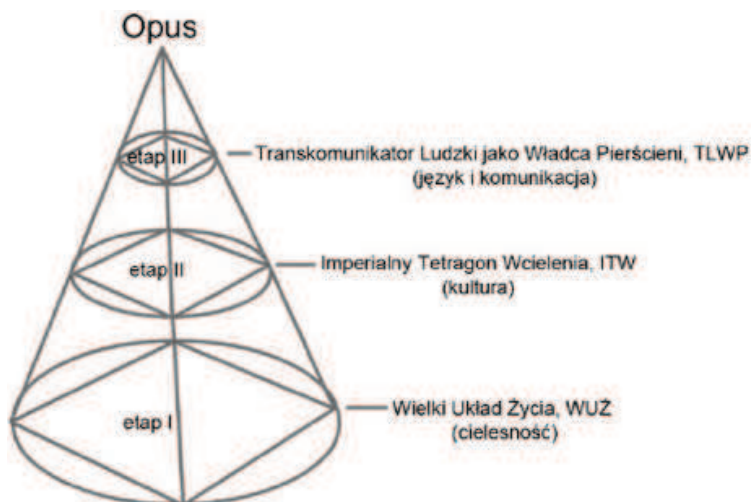
nikatora hybrydowego w trzech domenach: 1) narzędziowej, 2) językowej (werbalnej) i 3) niewerbalnej, które tworzą tzw. ‘*nexus semiotyczno-wykonawczy*’ (werbalno-niewerbalno-narzędziowy). Warstwa narzędziowa jest istotna w sensie zrozumienia działalności człowieka w zetknięciu z technologicznymi uwarunkowaniami funkcjonowania społeczeństwa. Warstwy werbalna i niewerbalna stanowią wypadkowe działalności człowieka. Nadrzędna w tej diadzie warstwa werbalna obejmuje elementy komunikacyjne począwszy od fonemów poprzez leksykę, zdania i mniejsze teksty aż do kompozycyjnie jednorodnych ‘dzieł’ (*opus*) włącznie. Te ostatnie to rezultat ostateczny przepływu językowo-komunikacyjnego, powodujący powstawanie materialnych i niematerialnych dzieł (Puppel, 2014b: 28–29). Powyższe rozważania ilustruje następujący diagram:

Rys. 5. Schemat części reżimu przepływu obejmującego biegun źródła W-I-S [Peirce’owska typologia znaku – wskaźnikowość, ikonizacja, symboliczność] oraz innowacyjność w obrębie domeny narzędziowości ludzkiej wraz z innowacyjnością w domenach werbalnej i niewerbalnej (źródło: Puppel, 2014b: 28)

Najdobitniej definicja opusologii lingwistycznej została przedstawiona przez Puppla (2016a: 51) w następującym fragmencie:

Całość złożonej architektury układu kulturowo-językowo-komunikacyjnego człowieka jako swoistego układu przepływu energii sublimującego się w wytwory o charakterze ‘dzieł’, gdzie wszystkie elementy i etapy są równie istotne, a więc gdzie mają one charakter panarchiczno-holarchiczny [*holon* – termin ukuty przez Koestlera (1967)], i które można wstawić jako układ hierarchicznie uporządkowanych poziomów do bryły piramidy i przedstawić za pomocą następującego zbiorczego diagramu:

Rys. 6. Sublimacje przepływu energii w ‘dzieło’ (Puppel, 2016a: 51)

Powyższy diagram zawiera istotę holarchiczną, tzn. w ujęciu Wilbera (1996), który podaje, że: „Każdy powstający holon przekracza i jednocześnie zawiera holon(y) wcześniejszy(e). (...) Rzecz w tym, że skoro wszystkie holony są całościami/częściami, całość je *przekracza*, ale części są *zawierane*. W procesie przekraczania sterty zmieniają się w całości; w procesie zawierania części są równo obejmowane i przyswajane, łączone w całość i wspólną przestrzeń, która uwalnia je od ciężaru bycia fragmentem. A więc ewolucja jest procesem przekraczania i zawierania, przekraczania i zawierania” [kursywa w oryginale, MK].

Opusologia lingwistyczna to pojęcie nowe, dlatego dalsze dociekania nad jego naturą i zastosowaniem będą najpewniej rozwijane i systematyzowane w naukowej działalności Profesora Puppla.

Cały ów niezwykle bogaty zestaw teorii i modeli zaproponowanych przez Puppla i opisanych w niniejszym artykule został zwięźle podsumowany przez Puppla w syntetycznym artykule „The politics of performativity in transcommunication and its communicative/expressive fitness: towards a general outline” (Puppel, 2016b).

10. Teoria wizerunku w komunikacji człowieka⁶

W ostatnim czasie uwagę Profesora Puppla przykuło zagadnienie posiadania przez każdego transkomunikatora wizerunku i zarządzania nim, co nastąpiło w kontekście nowej specjalności dydaktycznej, którą Katedra Ekokomunikacji wprowadziła do swojej oferty dydaktycznej w roku akademickim 2016/2017 o nazwie 'komunikacja wizerunkowo-mediacyjna'. Wizerunek został wprowadzony do perspektywy ekolingwistycznej jako uzupełnienie wszelkich starań transkomunikatora hybrydowego w wysiłkach nad utrzymaniem (pielęgnacją) własnych zasobów kulturowo-językowo-komunikacyjnych w kontekście ich użycia w przestrzeni publicznej. Zasadnicze rozróżnienie, które należy poczynić w interpretacji wizerunku człowieka jako intencjonalnie i nieintencjonalnie generowanej cielesności opiera się na diadzie 'wygląd-ogląd' (Puppel, 2016c: 109; także Pike, 1957; 1967). W skrócie, fizyczność zakłada „nieuniknioną konieczność wysyłania wyglądu na zewnątrz (tj. ruchu od danej cielesności ku innym cielesnościom) a także nieuniknioną konieczność odbierania wyglądu (czyli oglądu) przez inne cielesności (tj. ruchu ku danej cielesności), tj. postrzegania jej przez inne cielesności właśnie poprzez odwołanie się do tychże atrybutów”.

Wizerunkowość, która zachodzi w wymiarze biologicznym i społeczno-kulturowym, Puppel (2016c: 110–111) ujmuje w dwojaki sposób (przytoczony poniżej dosłownie):

- (a) statycznie, tj. jako posiadanie przez daną „cielesność” (tj. fenomenologicznie czyli jako organizm biologiczny lub kulturowo-instytucjonalny) większej lub mniejszej świadomości odnośnie własnej tożsamości, tj. świadomości odnośnie określonego stanu teje cielesności (tj. organizmu biologicznego lub tworu kulturowo-instytucjonalnego, zob. delficka maksyma *gnōthi seauton*, łac. *nosce te ipsum*, ang. *know thyself*, pol. *poznaj samego siebie*) koniecznie w układzie przestrzenno-kohabitacyjnym, tj. vis-a-vis innych cielesności interagujących z sobą, czyli współpracujących lub konkurujących z sobą w wszechobjmującej przestrzeni i arenie życia. Statyczność wizerunku rozumieć można także jako jego strukturę różnicującą poszczególne wizerunki (ang. *structure, design*, zob. np. Deleuze, 1994; Lidwell et al., 2003)
- (b) dynamicznie, tj. jako dynamizm polegający na nieustannym podejmowaniu przez daną cielesność różnych działań interakcyjno-komunikacyjnych polegających na nieustannym wytwarzaniu wizerunku, czyli wytwarzaniu u odbiorcy (a więc u „tego innego”) określonych wrażeń mających na celu ochronę danej cielesności czy okazanie dbałości o indywidualną bądź zbiorową estetykę wizerunku, określaną terminem 'pięknie', czy to poprzez

⁶ Rozdział w całości, w cytacjach dosłownych lub w parafrazach, czerpie z artykułu Puppla (2016b) zatytułowanego „Kuznia Hefajstosa czyli krótki zarys wizerunku w komunikacji człowieka”, chyba że w konkretnych przypadkach zaznaczono inaczej.

mniej lub bardziej kosztowne (tzw. ‘uczciwe sygnalizowanie’ siebie, ang. *honest signalling*, *costly signalling*) czy też ‘sygnalizowanie zwodnicze’, a więc o charakterze oszukańczym i nieuczciwym (ang. *dishonest signalling*, zob. w tej sprawie np. Zahavi, 1975; Zahavi, 1977; Ekman, 1997; Zahavi, 1997; Archetti, 2000; Gintis et al., 2001; Archetti i Brown, 2004; Maynard Smith i Harper, 2003; Searcy i Nowicki, 2005; Pentland, 2008). Dynamiczność wizerunku można rozumieć także jako jego ‘adaptacyjny potencjał retoryczny’ dający się realizować w określonych porządkach komunikacyjnych, np. w porządku wokalno-słuchowym, wizualno-dotykowym (graficznym) czy hybrydowym (zob. Puppel, 2015) dla opisanych powyżej celów perswazyjnych (zob. np. Parrish, 2014) poprzez wizerunkowe działania ‘repetycyjne’ (zob. np. Deleuze, 1994). [w obu fragmentach kursywa w oryginale, MK].

Spośród wymiarów wizerunku, jego statyczność ma, zdaniem Puppla (2016b: 113), charakteryzować się następującymi cechami ontologiczno-konstrukcyjnymi, przytoczonymi poniżej z omawianego artykułu:

1. świadomością transkomunikatora odnośnie ważności/istotności wizerunku własnego (zwaną dalej ważnością, W)
2. uczuciami towarzyszącymi wizerunkowi własnemu (zwanymi dalej uczuciami, U)
3. własnym osądem posiadanego przez danego transkomunikatora wizerunku (zwanym dalej osądem, Os)
4. własnym wewnętrznym obrazem wizerunku (zwanym dalej obrazem, Ob.; zob. Mondzain, 2004)

Całościowo powyższe rozważania Puppel ujmuje w ‘kompleks wizerunkowy człowieka W-U-Os-Ob.’ (Puppel, 2016c: 113) przedstawiony poniżej:

Rys. 7. Główne cechy ontologiczno-konstrukcyjne wizerunku własnego obecne w kompleksie wizerunkowym człowieka W-U-Os-Ob (gdzie ciemny punkt w centrum diagramu przedstawia jądro wizerunku człowieka jako syngię cech ontologiczno-konstrukcyjnych wizerunku) (Puppel, 2016c: 113)

Z kolei dynamika wizerunku człowieka opiera się na zdolnościach generatywnych transkomunikatora i jak podaje Puppel (2016c: 114) jest to umiejętność:

kształtowania i podaży własnego (tj. zindywidualizowanego) kompleksu wizerunkowego W-U-Os-Ob w celu dokonywania ciągłych zmian (korekt) w wizerunku przez siebie posiadanym i jednoczesnego zabezpieczania pozytywnego oglądu przez innych. Działania te stanowią niezwykle bogactwo środków, do których człowiek ma dostęp jako celowość czysto biologiczna i jako byt społeczno-kulturowy i które to środki może stosować w obrębie poszczególnych cech ontologiczno-konstrukcyjnych przedstawionego powyżej kompleksu wizerunkowego, realizowanego w ramach obustronnie korzystnego mechanizmu wizerunkowej konfiguracji generującego relacje wybranych cech ontologiczno-konstrukcyjnych na osi 'wygląd –ogląd' (ang. *win-win relationship*) [kursywa w oryginale, MK].

Konkludując, Puppel (2016c: 116–120) stwierdza, że teoria wizerunku człowieka jest realizowana poprzez zastosowanie:

- 1) „wizerunkowych strategii modalnościowych” (mono-, bi-modalnościowych lub hybrydowych) w odniesieniu do całej postaci/obiektu lub fasady postaci/obiektu,
- 2) „polityki wizerunku” (w rozumieniu siły wizerunku, np. wielkość, kolor, waga, etc. oraz długootrwałości wizerunku, czyli jego przedłużonej obecności w czasie w świadomości samego postaci/obiektu i świadomości zbiorowej w odniesieniu do tychże),
- 3) „ekonomii wizerunku” w sensie posiadania wizerunku *per se* jako właściwości każdego transkomunikatora w przestrzeni publicznej i jako zdolności do optymalizowania atrybutów tego wizerunku celem maksymalizacji zysków w zmiennym środowisku komunikacyjnym.

Zrozumiałym zatem staje się intencja Puppla (2016c: 121), który skrupulatny proces intencjonalnego i nieintencjonalnego konstruowania wizerunku człowieka przyrównuje do pracy mitycznego Hefajstosa, boga sztuki kowalskiej, rzemiosła i ognia, ponieważ człowiek podobnie, w myśl formuły: „więcej, dłużej, mocniej, piękniej”, tworzy i utrzymuje indywidualną i gatunkową tożsamość wizerunkową w wymiarze świadomościowo-kulturowo-językowo-komunikacyjnym, zarówno lokalnie jak i globalnie.

Przesłanie powyższe zamyka w sposób logiczny cały jakże obszerny gmach rozważań ekolingwistycznych Profesora Puppla w oparciu o pojęcia języka naturalnego, środowiska biologiczno-społeczno-kulturowego, pełnej synergii różnorodnych i wielopoziomowo rozumianych parametrów jak i ogromnej roli świadomości poszczególnych transkomunikatorów zarówno w procesie komunikacji jak i w podejmowanych przez nich wysiłkach na rzecz zachowania języków naturalnych w kontekście społeczno-kulturowym jako odpowiednim środowisku zewnętrznym.

11. Podsumowanie

Katedra Ekokomunikacji UAM zakończyła piętnastoletni okres swojego istnienia w 2016 roku (zob. Puppel, 2016). Okres ten należy uznać bezsprzecznie za czas niezwykle owocnej pracy i wielu znaczących i bardzo oryginalnych osiągnięć naukowych ale także i dydaktycznych w wykonaniu całego oddanego misji Katedry zespołu naukowo-dydaktycznego Katedry. Niezwykle bogata działalność Katedry Ekokomunikacji pod auspicjami Profesora Stanisława Puppla wniosła istotny wkład w rozwój językoznawstwa stosowanego, zwłaszcza na niwie ekolingwistyki i komunikologii. Jego główne dokonania naukowe, wykształcenie licznego zastępu młodych naukowców przekonanych co do istotności założeń szeroko rozumianej ekolingwistyki – oto decydujący rezultat szerokich i różnorodnych działań naukowo-dydaktycznych Profesora Puppla. Warto w tym miejscu wyrazić nadzieję, aby aktywność Katedry Ekokomunikacji UAM z podobnym zaangażowaniem, sukcesem i naukową tężyzną była kontynuowana przez kolejne lata dla dobra nauki polskiej.

Wybrana bibliografia

- Bogusławska-Tafelska, M. 2009. Pracownia Ekologii Języka. <http://www.uwm.edu.pl/anglistyka/artukul/89/pracownia-ekologii-jezyka.html> [dostęp: 26. 02. 2016].
- Chałacińska, H. i B. Waligórska-Olejniczak (red.). 2014b. *Kreatywność w nauce, sztuce i kulturze*. Prace Humanistycznego Centrum Badań „Dyskurs Wielokulturowy”. Poznań: Zakład Graficzny UAM.
- Deleuze, G. 1994. *Difference and repetition*. New York: Columbia University Press.
- Fill, A. 2001/2006. „Ecolinguistics: state of the art 1998”. W zbiorze: Fill, A. i P. Mühlhäusler (red.). 43–53.
- Fill, A. i P. Mühlhäusler (red.). 2001. *The ecolinguistic reader. Language, ecology and environment*. London/New York: Continuum.
- Fill, A. i P. Mühlhäusler (red.). 2006. *Ecolinguistics reader: language, ecology and environment*. London: Continuum.
- Grin, F. 2003. „Language planning and economics”. *Current Issues in Language Planning* 4.1. 1–66.
- Gunderson, L., Holling, C.S., Prichard, L. i G.D. Peterson. 2002. „Resilience”. W zbiorze: Mooney, H.A. i J.G. Canadell. (eds.). Vol. 2.
- Haeckel, E. 1866. *Generelle Morphologie der Organismen*. Berlin: Verlag von Georg Reimer.
- Haugen, E. 1972. *The ecology of language*. (Zbiór esejów zebranych przez Anwar S. Dil). Stanford, CA: Stanford University Press.
- Hauser, G. 2002. *Introduction to rhetorical theory*. Long Grove/IL: Waveland Press.
- Junkiert, J. 2015. *Bariery psychologiczne w komunikowaniu ustnym w języku nierodzimy: ujęcie ekolingwistyczne*. Niepublikowana rozprawa doktorska. Poznań: Wydział Neofilologii UAM, Katedra Ekokomunikacji.
- Knapik-Gawin, K. 2014. *Serbska i chorwacka polityka językowa wobec dominacji angielszczyzny w europejskim ekosystemie*. Nieopublikowana rozprawa doktorska. Łódź: Uniwersytet Łódzki.
- Krawczak, M. 2014. *The dynamics of institutional identity as expressed by the inner- and outer- communicators in their communicative behaviours*. Poznań: Katedra Ekokomunikacji UAM.

- Kuhn, T.S. 1962. *The structure of scientific revolutions*. Chicago: The University of Chicago Press. (Tłumaczenie polskie: H. Ostromecka. 1968. *Struktura rewolucji naukowych*. Warszawa: PWN).
- Lidwell, W., Holden, K. i J. Butler. 2003. *Universal principles of design*. Beverly, Mass.: Rockport Publishers.
- Migdał, J. i A. Piotrowska-Wojaczyk (red.). 2013a. *Cum reverentia, gratia, amicitia. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Bogdanowi Walczakowi*. Poznań: Wydawnictwo Rys.
- Mondzain, M.J. 2004. *Image, icon, economy: the Byzantine origins of the contemporary imaginary*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Mooney, H.A. i J.G. Canadell (red.). 2002. *Encyclopedia of global environmental change*. New York: Wiley.
- Peirce, C.S. 1982–1989. *Writings of Charles S. Peirce: a chronological edition*. (IV tomy). Bloomington: Indiana University Press.
- Pike, K.L. 1957. „A stereoscopic window on the world (language and life, part 1)”. *Bibliotheca Sacra* 114. 141–156.
- Pike, K.L. 1967. *Language in relation to a unified theory of the structure of human behavior*. The Hague: Mouton.
- Popper, F. 1975. *Art, action and participation*. New York: New York University Press.
- Puppel, S. (red.). 1995. *The biology of language*. Amsterdam: John Benjamins.
- Puppel, S. (red.). 2001. *A bibliography of writings on the acquisition of first language. A tribute to XXth century studies of man*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Puppel, S. 2002. „A nonmonotonic account of human verbal communicative behaviour versus animal communication: an attempt at converging the linguistic and information processing perspectives”. *Lingua Posnaniensis* 44. 131–144.
- Puppel, S. 2004. „An outline of a domain-resource-agent-access-management (DRAAM) model of human communication: towards an ecology of human communication”. *Oikeios Logos* 1. 1–27.
- Puppel, S. 2007a. „Interlingwalizm czy translingwalizm? Interkomunikacja czy transkomunikacja? Uwagi w kontekście współistnienia języków naturalnych w ramach globalnej wspólnoty kulturowo-językowo-komunikacyjnej”. W zbiorze: Puppel, S. (red.). 79–94.
- Puppel, S. (red.). 2007b. *Ochrona języków naturalnych*. Poznań: Zakład Graficzny UAM.
- Puppel, S. (red.). 2007c. *Spółczesność-kultura-język. W stronę interakcyjnej architektury komunikacji*. Poznań: Katedra Ekokomunikacji UAM.
- Puppel, S. 2007d. „Tężyzna języków naturalnych”. W zbiorze: Chałacińska-Wiertelak, H. i K. Kropaczewski (red.). *Dyskurs Wielokulturowy. Prace Humanistycznego Centrum Badań*. Łódź: Drukarnia i Wydawnictwo PIKTOR. 7–15.
- Puppel, S. 2009a. „Uwagi w sprawie konieczności ochrony dziedzictwa kulturowo-językowego, czyli od ojcowizny i ojczyzny do wspólnoty światowej”. *Acta Pomerania* 2. 101–108.
- Puppel, S. 2009b. „Remarks on the sustainability of natural languages in the cultural-institutional perspective”. W zbiorze: Puppel, S. i M. Bogusławska-Tafelska (red.). 275–286.
- Puppel, S. 2009c. „The protection of natural language diversity – fancy or duty?”. *Scripta Neophilologica Posnaniensia* X. 97–109.
- Puppel, S. (red.). 2009b. *Scripta Neophilologica Posnaniensia* X.
- Puppel, S. 2009d. „Natural language robustness-, natural language ‘viscosity-’, and teacher population density-dependence as co-indicators of success in foreign/second language teaching and learning: a combined ecolinguistic-rheolinguistic approach to English”. W zbiorze: Wolny, R.W. (red.). 235–241.
- Puppel, S. 2010a. „Remarks on language as a rheological-ecological entity: towards a flow-design-synergy approach”. W zbiorze: Puppel, S. i M. Bogusławska-Tafelska (red.). 165–176.
- Puppel, S. 2011a. „Human communication and communicative skills: a general philosophy and evolving practical guidelines”. W zbiorze: Puppel, S. i M. Bogusławska-Tafelska (red.). 107–118.

- Puppel, S. 2011b. „An outline of a multiple triune continuum model of language and communication”. *Oikeios Logos* 8. 1–25.
- Puppel, S. 2012a. „Remarks on learner autonomy and success in foreign language learning as a measure of learner resilience”. *Glottodidactica* XXXIX/1. 7–12.
- Puppel, S. 2012b. „The human communication orders and the principle of natural language sustainability”. *Oikeios Logos* 9. 1–14.
- Puppel, S. 2012c. „Zarys asonansowego modelu piękna w komunikacji ludzkiej”. *Scripta Neophilologica Posnaniensia* XII. 17–22.
- Puppel, S. (red.). 2012d. *Scripta Neophilologica Posnaniensia* XII. Tom zatytułowany jest: Etos piękna w nauce, sztuce i kulturze. Materiały Humanistycznego Centrum Badań „Dyskurs Wielokulturowy” pod redakcją: Chałacińska, H., Puppel, S. i B. Waligórska-Olejniczak.
- Puppel, S. 2012e. „W stronę reolingwistycznego podejścia do języka”. W zbiorze: Zaniewski, J. i A. Serwicka-Kapała (red.). 101–118.
- Puppel, S. 2013a. „A communication manifesto (evolving)”. *Scripta Neophilologica Posnaniensia* XIII. 91–99.
- Puppel, S. 2013b. „Notes on the nature of human sociality”. W zbiorze: Migdał, J. i A. Piotrowska-Wojaczyk (red.). 61–67.
- Puppel, S. 2013c. „An assessment of natural language robustness and how it relates to natural language sustainability: a fuzzy ecological approach to the lives of natural languages”. *Studia Rossica Posnaniensia* XXXVIII. 223–229.
- Puppel, S. 2013d. „O ‘stawaniu się’ języka naturalnego w perspektywie reolingwistycznej”. W zbiorze: Puppel, S. i T. Tomaszewicz (red.). 341–347.
- Puppel, S. 2013e. „The Nazi concentration camp: an extreme case of the dystopian culture and communicative dystopia”. *Oikeios Logos* 10. 1–37.
- Puppel, S. 2014a. „Multis vocibus de lingua anglica: towards an outline of an emotional profile of English as a major globalizing natural language of today”. *Scripta Neophilologica Posnaniensia* XIV. 139–148.
- Puppel, S. 2014b. „Innowacyjność i kreatywność w układzie językowo-komunikacyjnym: ujęcie reolingwistyczne”. W zbiorze: Chałacińska, H. i B. Waligórska-Olejniczak (red.). 21–30.
- Puppel, S. 2015a. „A foreign/semblant language – the case of a lean manufacturing of a didactically modified native language”. W zbiorze: Bielak, M., Popescu, T. i M. Krawczak (red.). *Bridges and not walls in the field of philology*. Piła: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile. 45–55.
- Puppel, S. 2015b. „Język w podmuchu, posiewie i przepływie: uwagi w sprawie synergii porządków komunikacyjnych w kontekście ekolottodydaktyki”. W zbiorze: Puppel, S. (red.). 143–150.
- Puppel, S. (red.). 2015c. *MOTEK. Motywy ekolingwistyczne: w stronę ekolottodydaktyki*. Poznań: Katedra Ekokomunikacji UAM.
- Puppel, S. 2016. *Katedra Ekokomunikacji UAM. 15-lecie istnienia (2002–2016)*. Poznań: Katedra Ekokomunikacji UAM.
- Puppel, S. 2016a. „Uwagi w sprawie kołowo-piramidalnego modelu przepływu energii w otwartym układzie ‘cielesność ludzka – kultura – język’”. W zbiorze: Waligórska-Olejniczak, B., Królikiewicz, N. i K. Kropaczewski (red.). *Zjawisko energii w nauce, sztuce i kulturze. Prace Humanistycznego Centrum Badań „DYSKURS WIELOKULTUROWY”*. Poznań: Zakład Graficzny UAM. 43–52.
- Puppel, S. 2016b. „The politics of performativity in transcommunication and its communicative/expressive fitness: towards a general outline”. *Scripta Neophilologica Posnaniensia* XVI. 99–108.
- Puppel, S. 2016c. „Kuźnia Hefajstosa czyli krótki zarys teorii wizerunku w komunikacji ludzkiej”. *Scripta Neophilologica Posnaniensia* XVI. 109–124.
- Puppel, S. (red.). 2016d. *Scripta Neophilologica Posnaniensia* XVI.

- Puppel, S. (red.). 2011–2017. *A bibliography of writings on the origins and evolution of language and communication*. Poznań: Katedra Ekokomunikacji UAM. E-Book CD-ROM.
- Puppel, S. 2017. *ECOLI[S]²: essays and notes on ecolinguistic synergy and synthesis*. Poznań: Katedra Ekokomunikacji UAM.
- Puppel, S. i J. Puppel. 2005. „Zagadnienie percepcji języka naturalnego w triadzie: język ojczysty-język globalny-język sąsiedni na przykładzie triady: język polski-język angielski-język niemiecki w ujęciu ekolingwistycznym: próba typologii”. *Scripta Neophilologica Posnaniensia* VII. 55–95.
- Puppel, S. i J. Puppel. 2010. „Some notes on the role of the hand-arm system (HAS) in the ecology of human communication”. *Oikeios Logos* 6. 1–9.
- Puppel, S. i M. Bogusławska-Tafelska (red.). 2010a. *New pathways in linguistics 2010*. Tom III. Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.
- Puppel, S. i M. Bogusławska-Tafelska (red.). 2011a. *New pathways in linguistics 2011*. Tom IV. Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.
- Puppel, S. i T. Tomaszewicz (red.). 2013c. *Scripta manent – res novae*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Sheng, C.L. 1989. „Some quantitative concepts of value and utility from a utilitarian point of view”. *Theory and Decision* 26. 175–195.
- Steciąg, M. 2009. „Słowa-klucze w ekologii i ich krytyka z perspektywy ekolingwistycznej”. *Problemy Ekorozwoju* 4.2. 61–68.
- Waligórska-Olejniczak, B., Królikiewicz, N. i K. Kropaczewski (red.). 2016. *Zjawisko energii w nauce, sztuce i kulturze. Prace Humanistycznego Centrum Badań „DYSKURS WIELOKULTUROWY”*. Poznań: Zakład Graficzny UAM.
- Wąsik, Z. (red.). 1993. *Z zagadnień ekologii języka*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Wąsik, E. 2007. *Język – narzędzie czy właściwość człowieka? Z założenia gramatyki ekologicznej lingwistycznych związków międzyludzkich*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Wąsowicz, M. 2011. *Gospodarowanie zasobami środowiska. Podstawy ekonomii ochrony środowiska*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej.
- Wilber, K. 1999. *Krótką historią wszystkiego* (tłum. Henryk Smagacz). Warszawa: Wydawnictwo Jacek Santorski and Co.
- Wolny, R.W. (red.). 2009. *On time: reflections on aspects of time in culture, literature and language*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Wysoczański, W. 1999. „Ekologia języka jako dyscyplina heterogenicznego opisu języka”, *Bulletin de la Société Polonaise de Linguistique* LV. 63–76.
- Zaniewski, J. i A. Serwicka-Kapała (red.). 2012c. *Edukacja dla przyszłości*. Tom IX. Białystok: Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania.
- Zahavi, A. 1975. „Mate selection: a selection for a handicap”. *Journal of Theoretical Biology* 53.1. 205–214.
- Zahavi, A. 1977. „The cost of honesty (further remarks on the handicap principle)”. *Journal of Theoretical Biology* 67.3. 603–605.

Źródła internetowe

ŹI 1 <http://keko.amu.edu.pl/> [dostęp: 15.02.2016].

Załącznik 1

Prof. zw. dr. hab. Stanisław Puppel – biogram

Stanisław Puppel – profesor zwyczajny doktor habilitowany nauk humanistycznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, filolog, anglista, językoznawca, psycholingwista, ekolingwista. Prodziekan Wydziału Neofilologii UAM (1990–1996). Dziekan Wydziału Neofilologii UAM (1996–2002). Pomysłodawca, założyciel i kierownik Katedry Ekokomunikacji UAM (2002). Członek Polskiego Towarzystwa Językoznawczego oraz członek zagraniczny Norweskiej Akademii Nauk i Literatury. Założyciel i pierwszy kierownik Katedry Filologii Angielskiej w WSP w Olsztynie (1995–1999). Pierwszy kierownik Katedry Filologii Angielskiej w UWM w Olsztynie (1999–2000). Spośród jego bogatych zainteresowań językoznawczych, największe osiągnięcia naukowe koncentrują się na rozwoju ekolingwistyki i komunikologii. Jest twórcą takich pojęć jak: transkomunikator hybrydowy, lingwomasa, lingwopresja zewnętrzna i wewnętrzna, asonansowo-dysonansowy model piękna, lingwolaboreza na określenie wszelkich działań człowieka jako transkomunikatora związanych z użyciem językowym, panlogoergia na określenie wszechobejmującego użycia językowego całej populacji ludzkiej w globalnej arenie języków naturalnych (Puppel, 2017), syndromy komunikacyjne: Oskara, Guliwera, Petroniusza, Wielki Układ Życia, Imperialny Tetragon Wcielania, porządki komunikacyjne, nisze komunikacyjne, tężyzna języków naturalnych, globalna arena języków naturalnych, metropoloeptymia na określenie zjawiska pożądania miasta, pragnienia życia w nim i prawa transkomunikatora do przebywania w nim (Puppel, 2017), kompleks wizerunkowy człowieka, adaptacyjny potencjał retoryczny, wizerunkowe strategie modalnościowe. Jest także inicjatorem i propagatorem reolingwistycznego podejścia do języka traktującego go jako wynik synergicznego przepływu energii kształtującego materię jako byt. Ponadto najbardziej aktualne publikacje oscylują wokół opusologii lingwistycznej, autorskiego kierunku badań nad językiem i ludzką działalnością kulturowo-językowo-komunikacyjną interpretowaną jako zasobnik dzieł. W 2016 roku Profesor Stanisław Puppel został uhonorowany prestiżową Nagrodą Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za wybitne osiągnięcia w opiece naukowej i dydaktycznej. Trzeba dodać na koniec, że Profesor Puppel jest także autorem dwóch monumentalnych bibliografii (liczącej 668 stron bibliografii obejmującej akwizycję języka pierwszego oraz liczącej około 1600 stron bibliografii obejmującej zagadnienia ewolucji języka i komunikacji, pierwszego tak wszechstronnego opracowania w świecie. Bibliografia ta wespół z bibliografią odnośnie akwizycji języka pierwszego reprezentuje komplementarny względem ekolingwistyki nurt zainteresowań naukowych Profesora Puppla obejmujący zagadnienia związane zarówno z ontogenezą jak i ewolucją języka i komunikacji (zob. Puppel, 1995; 2001; 2002; 2011–2017).

Załącznik nr 2

Alfabetyczny słowniczek pojęć użytych w niniejszym opracowaniu:

- AK** – akt komunikacyjny
- CK** – cele komunikacyjne
- DK** – domeny komunikacyjne
- DRAAM** (ang. *domain-resource-agent-access-management model of human communication*) – model komunikacyjny stworzony przez Puppla (2004) opisujący koncepcję strategicznego zarządzania kompetencją komunikacyjną
- DZK** – dynamika zachowania komunikacyjnego
- FK** – fortunność komunikacyjna
- ITW** (Imperialny Tetragon Wcielenia) – model traktujący język jako instytucję złożony z czynników natury biologicznej, społecznej i kulturowej
- KK** – komfortowość komunikacyjna
- LAK** – ludzki agens komunikacyjny, transkomunikator
- LKK** – lingwistyczna kompetencja komunikacyjna
- Lingwomasa** – populacja komunikatorów w sensie demograficznym, która używa konkretnego języka naturalnego jako języka natywnego
- Lingwopresja wewnętrzna** – oddziaływanie komunikatorów języka natywnego, którzy intencjonalnie lub nieintencjonalnie rozprzestrzeniają zasoby języka inwazyjnego
- Lingwopresja zewnętrzna** – oddziaływanie języka inwazyjnego na język natywny na wszystkich poziomach jego struktury
- LPK** – Ludzki Potencjał Komunikacyjny
- LSK** – Ludzka Sieć Komunikacyjna
- NK** – nastrojenie komunikacyjne
- NLKK** – nielingwistyczna kompetencja komunikacyjna
- Ogląd** – nieunikniona konieczność odbierania wizerunku przez inne cielesności (tj. ruch ku danej cielesności), tj. postrzegania jej przez inne cielesności właśnie poprzez odwołanie się do tychże atrybutów
- OK** – okoliczności warunkujące
- Opusologia** – całość działalności kulturowo-językowo-komunikacyjnej człowieka jako swobodnego układu przepływu energii sublimującego się w wytwory o charakterze ‘dzieł’, gdzie wszystkie elementy i etapy są równie istotne, a więc gdzie mają one charakter panarchiczno-holarchiczny
- Parametry** – socio-psychologiczne czynniki wskazujące na dominujący i definiujący charakter języka jako instytucji
- Perspektywa INTER** – konkurencja języków naturalnych jako wynik jednokierunkowego zasilania, czyli lingwopresji zewnętrznej w układzie ‘zwycięzcy-przegranii’
- Perspektywa TRANS** – kooperacja języków naturalnych jako wynik dwukierunkowego zasilania, czyli językowej ekokracji w układzie ‘zwycięzcy-nieprzegranii’
- R** – rezultaty

Reolingwistyka – teoria, zgodnie z którą język jest bytem uformowanym przez czynniki zewnętrzne (tj. społeczno-kulturowe środowiska komunikacyjnego) oraz wewnętrzne (tj. biologiczno-mentalne uwarunkowania komunikatora) i w konsekwencji uzyskuje swoją „cielesność” stając się nieustannie zmiennym („płynnym”) zjawiskiem

SK – skuteczność komunikacyjna

Syndrom Guliwera – zespół cech charakterystycznych dla komunikatora o najwyższej fleksybilności komunikacyjnej i zdolności do adaptacji zasobów poza- i językowych do aktów komunikacyjnych

Syndrom Oskara – zespół cech charakterystycznych dla komunikatora o słabo rozwiniętych i/lub ograniczonych zasobach poza- i językowych

Syndrom Petroniusza – zespół cech charakterystycznych dla komunikatora o najbardziej wyszukanych zasobach poza- i językowych

Tężyzna języków naturalnych – kryteria określające vitalność (zdolność do przetrwania) języka na podstawie uwarunkowań psycho-społeczno jego użytkowników oraz właściwości demograficznych tego języka

ŚW – środowisko wewnętrzne

ŚZ – środowisko zewnętrzne

UPK – Uniwersalna Przestrzeń Komunikacyjna

UPB – Przestrzeń Biologiczna

UPK – Uniwersalne Przedsięwzięcia Komunikacyjne

WPK – wybór polityki komunikacyjnej

Wygląd – nieunikniona konieczność wysyłania wizerunku na zewnątrz (tj. ruch od danej cielesności ku innym cielesnościom)

ZiS – zyski i straty

ZJ – zachowania językowe

ZJiM – zasoby języka i mowy

ZK – zaangażowanie komunikacyjne

ZKom – zderzenia komunikacyjne

ZNJ – zachowania niejęzykowe

ZO – zdolność operacyjna

ZPJ – zasoby pozajęzykowe

Załącznik nr 3

Prace doktorskie, które powstały pod opieką naukowo-dydaktyczną prof. zw. dr. hab. Stanisława Puppla

W części 1) znajdują się prace zrealizowane w Instytucie Filologii Angielskiej UAM (przy nazwisku doktoranta znajduje się data pomyślnego zakończenia przewodu doktorskiego oraz tytuł rozprawy), w części 2) znajdują się prace zrealizowane w Katedrze Ekokomunikacji UAM (zawierające datę pomyślnego zakończenia przewodu doktorskiego, tytuł rozprawy oraz krótką charakterystykę rozprawy).

Materiał zaczerpnięty z:

<http://naukapolska.pl/dhtml/raporty/ludzieNauki?rtype=opis&objectId=27771&lang=pl>

1. Prace zrealizowane w Instytucie Filologii Angielskiej UAM

Józef Kowalewski (29/06/1995)

An Alternative ESP Educational Course for Polish Maritime Colleges – A Design

Anna Cieślicka (20/03/1997)

Psycholinguistic Aspects of Language Processing in Adult Bilingual Speakers of English: the Case of Lexical Representation and Processing in the Polish Students of English

Anwar Osman (26/06/1997)

Impact of Instructional Methods on EFL-Acquisition in the United Arab Emirates: The Case of Reading and Spoken Skills

Monika Pawłowska (24/06/1999)

Proces gramatykalizacji w historii i akwizycji języka przedstawiony na przykładzie angielskiej konstrukcji „be going to”

Bogusława Whyatt (29/06/2000)

Psycholingwistyczne badanie procesów rozumienia i produkcji: podejmowanie decyzji w celu przeniesienia znaczenia w tłumaczeniu

Mohhamed Awwad (23/11/2000)

Porównanie efektywności użycia trzech strategii poprzedzających czytanie celem aktywizacji podstawowej wiedzy uczniów o tekście w języku angielskim w Zjednoczonych Emiratach Arabskich

Michał Remiszewski (21/06/2001)

Postawy językowe i ich psycho-społeczne uwarunkowania. Przypadek postaw polskich studentów wobec języka angielskiego

2. Prace zrealizowane w Katedrze Ekokomunikacji UAM

Katarzyna Turska (25/01/2002)

Rola gramatyki uniwersalnej w akwizycji języka. Kontrastywne studium ustalania parametru podmiotu niemego podczas nauki pierwszego i drugiego języka

Celem prezentowanej rozprawy jest ukazanie, w jakim stopniu gramatyka uniwersalna, która, zgodnie z koncepcją Chomskiego jest wrodzoną wiedzą o uniwersalnych zasadach rządzących strukturą języka, pozwala nie tylko na sprawne przyswajanie języka ojczystego, ale również ma swój udział w nauce języka obcego. Powyższa dysertacja zakłada, iż gramatyka uniwersalna jest w pełni dostępna w nauce pierwszego języka i nie można wykluczyć jej udziału również w nauce drugiego języka, jakkolwiek jest on ograniczony. W celu sprawdzenia wpływu (gramatyki uniwersalnej na naukę drugiego języka przeprowadzony został eksperyment, w czasie którego obserwowano sposób ustawiania tzw. parametru 'podmiotu nieme-go' u polskich dorosłych uczących się języka angielskiego. Wyniki eksperymentu miały pomóc w odpowiedzi na następujące pytania: 1) czy dorośli uczący się pierwszego języka, podobnie jak dzieci uczące się ojczystego języka potrafią ustalić odpowiednia dla danego języka wartość parametru? 2) czy ustawienie parametru przebiega w taki sam sposób w nauce języka pierwszego jak i drugiego? 3) czy inter-język podlega regułom gramatyki uniwersalnej? Wyniki eksperymentu wskazują, iż dorośli są w stanie ustawić parametr w języku obcym, nawet jeżeli jego wartość jest inna w ich języku ojczystym i proces ten podlega zasadom GU chociaż przebiega inaczej niż u dzieci. Pozwala to wnioskować o przydatności gramatyki uniwersalnej, jak i całej koncepcji Chomskiego w wyjaśnianiu akwizycji drugiego języka.

Agnieszka Joanna Kamisznikow-Machniewska (26/09/2002)

Psycholingwistyczne aspekty związku między modalnościami werbalną i niewerbalną. Implikacje dla umiejętnej interakcji w diadzie

Praca poświęcona jest analizie relacji między zachowaniem werbalnym i niewerbalnym w ramach kognitywnego paradygmatu psycholingwistycznego. Celem pracy jest wykazanie ścisłych związków pomiędzy modalnością werbalną, a zachowaniem wzrokowym i gestykulacją w procesie produkcji mowy, a także zbadanie w jakim stopniu charakter tej relacji może mieć wpływ na ocenę efektywności komunikacyjnej interlokutorów. Wyniki badań empirycznych pozwoliły na wstępne przyjęcie tezy o istnieniu relacji między zachowaniem werbalnym i niewerbalnym na etapie konceptualizacji w ujęciu modelu produkcji mowy Levelta (1989). Analiza istotności powyższej relacji dla efektywności komunikacyjnej interlokutorów wykazała znaczącą zbieżność badań nad komunikacją niewerbalną prowadzonych zarówno w ramach orientacji psychologii społecznej i psycholingwistyki.

Hanna McManus (23/09/2004)

Psychologiczne i środowiskowe bariery w rozwijaniu motywacji w procesie skutecznego uczenia się języków obcych

Głównym celem pracy jest zdefiniowanie oraz przedstawienie psychologicznych oraz środowiskowych barier wpływających na odniesienie sukcesu w nauce języka obcego, oraz prezentacja sposobów ich pokonywania. Praca łączy problematykę dydaktyki języków obcych z badaniami z zakresu dziedzin pogranicznych – psychologii uczenia się oraz teorii poznania. Rozdział pierwszy przedstawia początki teorii motywacji w psychologii oraz rozwój samego pojęcia motywacji na przestrzeni wieków tak w psychologii jak i edukacji. Rozdział drugi omawia kluczowe zagadnienia decydujące o odniesieniu sukcesu w nauce języków obcych: afekt, autonomię oraz inteligencję. Rozdział trzeci przedstawia eksperyment,

przeprowadzony podczas czterech lat współpracy z dwiema grupami studentów Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych (specjalności język angielski) w Wałczu oparty na obserwacjach, wywiadach, ankietach oraz rocznym kursie Strategii Uczenia Się. Rozdział czwarty zawiera szczegółową typologię barier występujących u badanych studentów podczas gdy rozdział piąty przedstawia wnioski wynikające z przeprowadzonych badań.

Marta Bogusławska-Tafelska (24/02/2005)

Uczenie się języka obcego: model trychotomiczny „maksymalno-optimalno-minimalny”

Rozprawa doktorska stanowi próbę nakreślenia psycholingwistycznego profilu polskiego studenta filologii angielskiej na poziomie uniwersyteckim. W tym celu w pracy zaproponowano trychotomiczny model obejmujący sylwetkę studenta maksymalnego, studenta optymalnego i studenta minimalnego. Perspektywa całego życia stanowi dodatkowy aspekt organizujący niniejszą pracę, realizując się na kilku różnych poziomach analizy i wspierając akcentowany w rozprawie postulat autodydaktycznej formy edukacji, jako formy najefektywniejszej i psycholingwistycznie najsilniej umotywowanej. Rozważania teoretyczne, które obejmują cztery pierwsze rozdziały pracy, zostały uzupełnione o opis przebiegu i analizę serii badań, przeprowadzonych na grupie studentów pierwszego roku dziennych studiów licencjackich na specjalności filologia angielska UWM w Olsztynie. Zamieszczono sugestie metodyczne, stanowiące podsumowanie przeprowadzonych obserwacji i badań.

Karolina Rataj (15/09/2005)

Podprogowa percepcja wyrażeń metaforycznych i dosłownych w języku polskim: paradygmat kontekstowego poprzedzania afektywnego

Przedmiotem rozprawy jest porównanie oraz empiryczna weryfikacja procesów zachodzących w trakcie percepcji zdań o znaczeniu metaforycznym i dosłownym oraz wpływu bodźców podprogowych na ich rozumienie w języku polskim. W celu weryfikacji modeli rozumienia języka metaforycznego i dosłownego wykorzystany został efekt podprogowego poprzedzania afektywnego. Założeniem pracy jest wykazanie, że podprogowo prezentowane wyrazy o określonej walencji (pozytywne i negatywne) wpływają na percepcję afektu w zdaniach o znaczeniu metaforycznym i dosłownym o określonej walencji (pozytywne i negatywne) w podobny sposób. Zasadniczo efekt podprogowego poprzedzania afektywnego został zaobserwowany w uzyskanych wynikach, co potwierdza główne założenie rozprawy. Dalsze analizy wykazały jednak efekt odwrotnego poprzedzania afektywnego w przypadku oceny zdań o znaczeniu dosłownym, co zostało wstępnie wyjaśnione na podstawie wiedzy o mechanizmach aktywacji neuronowej.

Elżbieta Łukasiewicz (22/06/2006)

Krytyczna analiza pojęcia „system językowy”: znaczenie ogólnej teorii systemów dla językoznawstwa opisowego i stosowanego

Tytuł oryginału: *A Critical Approach to the Notion of „Language System”: the Relevance of General Systems Theory to Descriptive and Applied Linguistics*

Celem pracy była interpretacja pojęcia „system językowy” w oparciu o tzw. ogólną teorię systemów L. von Bertalanffy’ego i E. Laszlo, oraz wykazanie nieadekwatności definicji

systemu opartej na przesłankach strukturalistycznych. Proponowana interpretacja pozwala na uniknięcie antynomii między systemowością języka, a jego wariacją i zmiennością, wynikłej z dominacji homogenicznego modelu języka opartego na języku indywidualnego użytkownika. Proponowane jest ujęcie systemu językowego jako bytu heterogenicznego, z wariantowością wewnątrz-systemową. Na nieadekwatność strukturalistycznej definicji systemu językowego wskazują zarówno niezależność zmian dźwiękowych od semantyki i gramatyki języka (badania Williama Labova nad współczesnymi zmianami dźwiękowymi w dialektach angielskich), jak i badania nad konwergencją strukturalną i językami tzw. „mieszanymi”. Proponowana interpretacja pojęcia „system językowy” jest kongruentna z Davida Lightfoota teorią katastrof w zmianach syntaktycznych.

Maja Hrehorowicz (23/11/2006)

Pojęcie komunikacji organizacyjnej: przypadek werbalnej komunikacji instytucjonalnej

Niniejsza rozprawa poświęcona została zagadnieniu interpersonalnej komunikacji w kontekście instytucjonalnym. Jej głównym celem było zbadanie dialogu organizacyjnego pod kątem sukcesu i efektywności komunikacji oraz próba zdiagnozowania zasobów językowych wykorzystywanych podczas diady komunikacyjnej: pracownik – klient. W pierwszym rozdziale dysertacji przedstawione zostały teorie i modele komunikacji międzyludzkiej. Jednym z celów autorki było zwrócenie uwagi na fakt, iż komunikacja międzyludzka, jak również nauka o komunikowaniu jest niezmiernie szeroką dyscypliną wymagającą interdyscyplinarnego podejścia i spojrzenia nań z perspektywy takich dziedzin jak lingwistyka, psychologia, socjologia, ale również ekonomia i ekologia. Nie ulega wątpliwości fakt, iż instytucje i organizacje stanowią nieodłączną część struktury społecznej i jako takie stanowią istotny kontekst środowiskowy dla komunikacji interpersonalnej. W niniejszej pracy instytucja, czy też organizacja, rozumiana jest przede wszystkim jako miejsce pracy. Uczestnicy interakcji zachodzącej w kontekście instytucjonalnym przyjmują określone role, jako że kontekst ten cechuje się często wysokim stopniem formalizacji oraz określonymi procedurami i zasadami, do których należy się stosować. W dysertacji zostały omówione wybrane teorie komunikacyjne, jednak dopiero współczesne modele funkcjonowania organizacji podkreślają znaczenie jakie posiada komunikacja dla ich prawidłowego i efektywnego funkcjonowania. Praca zawiera również przegląd aktualnych trendów metodologicznych w badaniach nad komunikowaniem. Należy zauważyć, iż komunikacja organizacyjna stanowi przedmiot wielu badań w krajach Europy, w Stanach Zjednoczonych czy też w Nowej Zelandii, nadal jednak brakuje badań – dotyczących komunikacji organizacyjnej w Polsce, przeprowadzonych w polskich firmach i w polskim kontekście kulturowym. Rozdział czwarty składa się z dwóch części stanowiących dwa odrębne badania empiryczne mające na celu przyjrzenie się dyskursowi w kontekście instytucjonalnym. Pierwszą część stanowi analiza kwestionariusza przeprowadzonego w dwóch firmach. Głównym celem kwestionariusza było zbadanie subiektywnej oceny roli i funkcji komunikacji w miejscu pracy oraz subiektywnej oceny posiadanych przez pracowników kompetencji językowych. Drugą część eksperymentu stanowiła analiza nagrań rozmów telefonicznych w diadzie komunikacyjnej: pracownik – klient. Nagrania te zostały przeprowadzone w centrali banku, a rozmowy telefoniczne z klientami stanowią przykład zewnętrznej komunikacji organizacyjnej. Analiza zgromadzonego materiału potwierdziła hipotezę o symetryczności komunikacji w diadzie: pracownik – klient. Dowiodła

również, iż w tego typu sytuacjach komunikacyjnych dominuje typ komunikatora o umiarkowanych i niskich zasobach językowych, co jednak nie rzutuje negatywnie na efektywność komunikacji.

Emilia Wąsikiewicz-Firlej (23/11/2006)

Międzykulturowe podejście do komunikacji: Analiza porównawcza dyskursu reklamowego w języku polskim i angielskim

Przesłanką do powstania niniejszej dysertacji stała się debata zainicjowana przez artykuł Levitt'a (1983) ogłaszający globalizację kultury i zalecający stosowanie ujednoczonych komunikatów reklamowych skierowanych do odbiorców na całym świecie. Autorka podważa niniejszą tezę przytaczając wyniki licznych badań nad reklamą z różnych kultur oraz przeprowadzając badanie własne, porównujące wybrane reklamy telewizyjne z Polski i Wielkiej Brytanii. Pomimo imponującej ilości badań nad wpływem kultury na formę i treść komunikatów reklamowych badania te obejmowały głównie reklamy z USA oraz porównywały je głównie z reklamami z krajów Dalekiego Wschodu tj. Japonia i Korea, z pominięciem krajów Europy Wschodniej. To dało autorce niniejszej dysertacji dobrą podstawę do przeprowadzenia badania własnego. Analiza reklam koncentrowała się na zastosowaniu apeli reklamowych oraz strategii twórczych, jako odzwierciedleniu wartości kulturowych charakteryzujących poszczególne kultury. Ponadto analizowane również były dwie kategorie semiotyczne: ikonizacja przedstawienia postaci ludzkich oraz ikonizacja obrazu kobiety. Zarówno zakres analizy jak i zastosowana metodologia miały charakter interdyscyplinarny i bazowały na osiągnięciach takich dziedzin jak: komunikacja, lingwistyka, antropologia, i socjologia. Celem pracy było określenie wpływu czynników kulturowych na formę i treść komunikatów reklamowych oraz weryfikacja przewidywanego potencjału modelu kultury Hofstede (2001) w badaniach porównawczych nad reklamą z różnych kultur. Zakres pracy. Próbką analizowanych reklam, nagranych równocześnie z TYP i ITV w okresie od 24 do 30 stycznia 2005 roku zawierała 106 reklam telewizyjnych polskich i 186 reklam telewizyjnych angielskich. Każda odrębna reklama uznana była za przedmiot analizy. Badanie zawierało cztery zmienne podzielone na dwie kategorie. Pierwsza z nich, nazwana „Kodyfikacja werbalno-wizualna”, zawierała dwie zmienne: apele reklamowe oraz strategie twórcze. Druga z kategorii, „Kodyfikacja wizualna”, zawierała również dwie zmienne: ikonizacja przedstawienia postaci ludzkich oraz ikonizacja obrazu kobiety, które we wcześniejszych badaniach uznane zostały za istotne aspekty kultury. Wniosek. Główny wniosek wyciągnięty w rozprawie wskazuje, iż kultura narodowa, postrzegana jako określony system wartości, warunkuje pewne tendencje do stosowania określonych konwencji komunikacyjnych, co zostało przedstawione na przykładzie reklamy. Niniejsza dysertacja potwierdza więc tezę, iż zarówno treść jak i forma komunikatów reklamowych powinny mieć na uwadze kulturową różnorodność odbiorców na poziomie narodowym. Ponadto przeprowadzona analiza zawartości reklam wykazała przewidywany potencjał modelu kultury Hofstede (2001) oraz jego przydatność w badaniach nad reklamą z różnych kultur.

Kinga Kowalewska (18/10/2007)

Zarządzanie zasobami językowymi i niejęzykowymi w komunikacji biznesowej jako wyraz sprawności komunikacyjnej nadawcy w wybranych reklamach prasowych

Rozprawa doktorska stanowi próbę nakreślenia profilu nadawcy prasowego komunikatu reklamowego ze względu na sposób zarządzania zasobami językowymi i niejęzykowymi. Sposób alokacji i doboru owych zasobów przez nadawcę jest odzwierciedleniem jego sprawności komunikacyjnej i może być zweryfikowany na podstawie opinii odbiorcy komunikatów reklamowych o skuteczności poszczególnych zasobów wykorzystanych w reklamie prasowej. W części teoretycznej rozprawy znajduje się krytyczny przegląd modeli i teorii komunikacji pod względem ich wszechstronności, a także zastosowania w analizie reklam prasowych (e.g. Laswell, Westley i MacLean). Ponadto omówione zostało zagadnienie komunikacji masowej oraz jej wpływu na odbiorcę (e.g. Klapper, MacLuhan, Noelle-Neumann). W celu dokładnej analizy komunikatów reklamowych zaliczanych do dyskursu perswazyjnego omówione zostało pojęcie dyskursu oraz retoryki w kontekście dyskursu perswazyjnego. Następnym podjętym zagadnieniem jest szeroko pojęta perswazja omówiona na przykładzie perswazji politycznej, która dała początek klasyfikacji środków i technik perswazyjnych wykorzystywanych w wielu innych dziedzinach życia społecznego. W celu przybliżenia zasad oddziaływania perswazji na odbiorców komunikatów reklamowych zostało przyjęte psychospołeczne podejście do teorii motywacji oraz potrzeb na podstawie klasyfikacji Masłowa, Herzberga, Corstjens oraz Bovee i Thilla, przy czym podane zostały liczne przykłady zastosowania reklamowych technik perswazyjnych opartych wyłącznie na koncepcie uświadamiania, wzbudzania i zaspokajania zidentyfikowanych potrzeb. Głównym celem niniejszej dysertacji było dogłębne przedstawienie i omówienie zasobów językowych i niejęzykowych oraz ich zarządzania i alokacji w komunikatach reklamy prasowej. Zasoby językowe wykorzystane w badaniu to środki stylistyczne, struktury syntaktyczne oraz wybór leksykalny. Zasoby niejęzykowe podzielone zostały na dwie kategorie: zasoby dotyczące osoby przedstawionej na ilustracji reklamy i jej cech oraz szaty graficznej, na którą składa się m.in. ilość tekstu, rozmiar czcionki, kolorystyka, kontekst wydarzeń bieżących, zastosowanie humoru, chaosu lub stereotypów oraz inne elementy. Metoda zastosowana w badaniach to sondaż diagnostyczny jako sposób gromadzenia wiedzy o opiniach i poglądach wybranej zbiorowości. Badanie objęło 115 respondentów w woj. wielkopolskiego. Weryfikowanie postawionych 36 hipotez pozwoliło na wyciągnięcie następującego wniosku przewodniego: jakkolwiek sprawność komunikacyjna nadawców prasowych przekazów reklamowych jest wysoka, nie spełnia ona wszystkich kryteriów skutecznej komunikacji perswazyjnej, a największą możliwość kształtowania skutecznego przekazu reklamowego daje właściwe zarządzanie zasobami niejęzykowymi.

Marta Zawacka-Najgeburska (21/02/2008)

Dostosowanie zachowań komunikacyjnych opiekunów prymarnych do rosnących zdolności językowo-komunikacyjnych dziecka w pierwszym roku życia: studium przypadku

Głównym celem pracy była analiza zmian zachodzących w mowie rodziców do niemowlęcia w pierwszym roku życia ze szczególnym naciskiem na zmiany aspektów formalnych, treściowych i funkcjonalnych oraz na różnice między mową matki a ojca. Motywacją do skupienia się na pierwszych dwunastu miesiącach życia dziecka oraz na zmianach cech formalnych, treściowych i funkcjonalnych była bardzo niewielka liczba badań na ten temat. Rosnąca liczba dowodów wskazuje na istotne znaczenie interakcji pomiędzy niemowlęciem a rodzicem dla rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i językowego, a także dla zdrowia

dziecka. Mózg niemowlęcia jest niezwykle plastyczny, a dzięki zaawansowanym technikom obrazowania pracy mózgu wiadomo, że rodzaj interakcji z otoczeniem wpływa na rozwój różnych struktur mózgu, co może znacznie determinować późniejsze wzorce zachowań. Rozdział pierwszy został poświęcony rozważaniom dotyczącym wybranych teorii komunikacji w kontekście ich zastosowania w badaniach nad komunikacją z niemowlętami. Rozdział drugi zawiera opis stanu badań nad kompetencją językowo-komunikacyjną niemowlęcia w odniesieniu do trzech kanałów komunikacyjnych: wzrokowego, manualnego i słuchowego. W ramach pierwszej modalności przedstawiono zagadnienia związane z percepcją twarzy ludzkiej przez niemowlęta, umiejętności rozróżniania i przekazywania emocji poprzez kanał wzrokowy, a także zagadnienie nawiązywania kontaktu wzrokowego oraz wspólnej uwagi. Następne podrozdziały poświęcone zostały komunikacji poprzez gesty i dotyk oraz różnym aspektom percepcji mowy u niemowląt, w tym percepcji intonacji, a także roli percepcji słuchowej w procesie akwizycji języka. Trzeci rozdział skupia się na drugim partnerze diady komunikacyjnej: na rodzicu. Ze względu na ograniczoną liczbę badań nad językiem skierowanym do niemowląt, najważniejsze zagadnienia związane z mową opiekuna przedstawiono na przykładach mowy skierowanej do dzieci. Przedyskutowano takie kwestie jak dostosowania w mowie opiekuna do poziomu rozwoju dziecka, stopień i zakres tychże dostosowań, a także czynniki wpływające na ich występowanie. Zanalizowano także rolę mowy opiekuna w rozwoju mowy u dziecka w ujęciu teorii natywistycznych i interakcyjnych, a także w odniesieniu do problemu wrodzoności języka. Duży nacisk położono na analizę funkcji mowy opiekuna, jak również percepcję tejże przez dziecko, a także różnice indywidualne i międzykulturowe. Czwarty rozdział stanowi krytyczną analizę badań nad mową skierowaną do niemowląt. Po krótkiej dyskusji dotyczącej problemów terminologicznych następuje podsumowanie badań nad rolą intonacji i innych elementów prozodycznych w komunikacji rodzic-niemowlę. Pozostałe podrozdziały poświęcone są krytycznej analizie ośmiu projektów prowadzonych przez różne zespoły badawcze nad cechami formalnymi, treściowymi i funkcjonalnymi mowy skierowanej do niemowląt. Szczególny nacisk położono na trudności w porównaniu wyników poszczególnych badań ze względu na różny wiek badanych dzieci, ale przede wszystkim ze względu na brak powszechnie stosowanych jednostek analizy. W efekcie każde z badań stosuje inny aparat pojęciowy, dostosowany do założeń konkretnego projektu. Krytyczny przegląd literatury wskazuje także na istnienie luk w analizie zmian w mowie opiekuna w pierwszym roku życia dziecka. Rozdział kończy się omówieniem badań nad różnicami w mowie ojca i matki, które także wykazują konieczność przeprowadzenia dalszych badań w tym zakresie. Przegląd badań przedstawiony w rozdziale czwartym wykazał, że zachowania komunikacyjne rodzica wciąż pozostają relatywnie niezbadanym obszarem. W związku z tym przeprowadzono niniejszy projekt badawczy, którego wyniki przedstawione są w rozdziale piątym. Dużo uwagi poświęcono aspektowi metodologicznemu badania, w tym uzasadnieniu wyboru studium przypadku, a także opisowi kategorii użytych do analizy mowy rodziców. Wyniki badań ukazały istnienie wyraźnych różnic między mową matki i ojca we wszystkich badanych aspektach: formalnym, treściowym i funkcjonalnym oraz w długości wypowiedzi. Choć średnia długość wypowiedzenia (mierzona w słowach) zmieniała się w ciągu dziesięciu miesięcy trwania projektu, to zmiany te nie wykazywały jednoznacznej tendencji spadkowej bądź wzrostowej dla żadnego z rodziców. Dodatkowo, wypowiedzenia mamy były dłuższe niż taty we wszystkich badanych opcjach: średnia długość wypowiedzenia, średnia długość dziesięciu najdłuższych wypowiedzi i proporcje

krótszych i dłuższych wypowiedzeń. Mowa mamy i taty różni się także pod względem formalnym. Mama używa mniej twierdzeń i poleceń, a zdecydowanie więcej pytań niż ojciec, co wskazuje na bardziej interakcyjny charakter mowy mamy, a bardziej dyrektywny charakter mowy ojca. Podobnie jak w przypadku długości wypowiedzeń nie zaobserwowano wyraźnych tendencji spadkowych bądź wzrostowych, choć proporcje poszczególnych struktur zmieniały się z sesji na sesję. Daje się zauważyć wzrost poleceń wydawanych w celu przywołania uwagi po czwartym miesiącu życia wraz ze wzrastającym zainteresowaniem dziecka przedmiotami oraz po ósmym miesiącu, gdy dziecko zaczęło rozwijać umiejętność samodzielnego przemieszczania się. Fakt, że wykresy zmian w czasie zdań twierdzących i rozkazujących przebiegają podobnie u matki i ojca, pozwala przypuszczać, że zmiany te powstały w wyniku dostosowania mowy rodziców do etapu rozwoju bądź zachowania dziecka. W aspekcie treściowym, oboje rodzice wykazują podobny rozkład w częstotliwości odniesień do dziecka, choć u matki procent tych odniesień jest wyższy. Zaobserwowano wyraźny wzrost odniesień do przedmiotów u obojga rodziców po czwartym miesiącu życia, kiedy obserwowana przez mnie dziewczynka zaczęła wykazywać zainteresowanie przedmiotami. Ponadto, ojciec częściej używa odniesień do siebie, a matka odniesień do innych osób. Analiza funkcji mowy także wykazała istnienie różnic między rodzicami: matka częściej używa funkcji interakcyjnej i informacyjnej, podczas gdy ojciec częściej skupia się na funkcji zabawy. Matka częściej używała funkcji zachęcania do mówienia, podczas gdy u ojca dominowała funkcja zachęcania do działania. Te wyniki, wraz z wyższą proporcją pytań w mowie matki i częstszym użyciem zdań rozkazujących przez ojca, mogą wskazywać na to, że rodzice mają inne wzorce interakcji z dzieckiem: matka skupia się na podtrzymaniu kontaktu i rozmowie, natomiast ojciec większą wagę przykładają do zaangażowania dziecka we wspólne działanie. Występowanie funkcji afektywnej jest prawie identyczne u obojga rodziców, co sugeruje, że pewne aspekty mowy skierowanej do niemowląt mogą być dostosowywane nie do etapu rozwoju dziecka, tylko do jego aktualnego stanu i zachowania. Rozdział szósty podsumowuje wyniki projektu badawczego objętego rozprawą doktorską, które wskazują na istnienie wyraźnych różnic w mowie matki i ojca skierowanej do niemowlęcia, a także na istnienie tendencji rozwojowych w formalnych, treściowych i funkcjonalnych aspektach mowy rodziców, determinowanych przez zmiany w zainteresowaniach dziecka oraz rosnące umiejętności motoryczne.

Marta Grześkowiak (03/09/2009)

Trans-miasto czy Inter-miasto? Współlistnienie języków większości i mniejszości w przestrzeni miejskiej: studium porównawcze pejzaży językowych Londynu i Warszawy

Dysertacja miała na celu zbadanie jak współlistnienie języków oficjalnych i języków mniejszości może zostać odzwierciedlone w pejzażu językowym miasta. Dwie stolice europejskie, Londyn i Warszawa, zostały wybrane w celu przeprowadzenia studium porównawczego. Główna hipoteza dysertacji zakłada, że przestrzeń miejska stanowi istotne miejsce dla języków naturalnych i ich współlistnienia. Można stwierdzić, że przestrzeń wspiera, kontroluje lub/ oraz ogranicza współlistnienie języków oficjalnych i języków mniejszości, poprzez odpowiednio prowadzoną politykę językową, regulacje prawne, oraz działania podejmowane przez różnego rodzaju instytucje społeczno-kulturalne. W rezultacie można stwierdzić czy współlistnienie języków w danym mieście przejawia tendencję trans- czy też inter-, co jest odzwierciedlone

w pejzażu językowym. Motywacją do podjęcia badań nad pejzażem językowym miast stołecznych była między innymi możliwość spojrzenia na procesy językowo-społeczne z całkowicie innej perspektywy. Przyjęto, że cechy kontaktu językowego typu 'inter' i 'trans', zaproponowane przez Puppla (2008), można odnieść do przestrzeni miejskiej i zjawisk językowych, które się w niej pojawiają. Stąd zostało założone, że można mówić o inter-miastach i trans-miastach. Rozprawa składa się z części teoretycznej, rozdziały 1–4, oraz części empirycznej, do której wstęp stanowi rozdział 5, natomiast rozdział 6 jest opisem projektu badawczego oraz wniosków z niego płynących. Rozdział pierwszy przedstawia zagadnienia związane z miastem, jego przestrzenią a także procesami komunikacyjnymi, które się w nim pojawiają. Fenomen przestrzeni miejskiej został ujęty zarówno z perspektywy filozoficznej, gdyż zagadnieniem tym zajmowali się również filozofowie, np. Demokryt, Platon, Arystoteles, Izaak Newton czy Immanuel Kant, oraz z perspektywy socjologicznej współczesnych badaczy takich jak Jędrzejczyk (2004), Jałowicki i Szczepański (2006), czy Znaniecki (1984). Istotnym wydało się nie tylko przedstawienie definicji przestrzeni, ale także jej roli i funkcji. Przestrzeń jest nierozzerwalnie złączona z miastem. Istotnym wydawało się przeanalizowanie procesu rozwoju miast, od starożytnych aż do współczesnych aglomeracji. Przedstawiona została typologia miast, od preindustrialnych, industrialnych, kolonijnych, stolic, metropolii aż do miast globalnych. Podjęta została również próba określenia definicji miasta. Z pojęciami miasta oraz przestrzeni związane są również zagadnienia procesów kultury i komunikacji. Omówiono podstawowe zagadnienia dotyczące kultury oraz przedstawione zostały wybrane modele komunikacji, np. model Shannona i Weavera (1949), Schramma (1954), Barnlund'a (1970), Jakobsona (1960) i model D-R-A-A-M (Puppel, 2004). W rozdziale drugim przedstawione zostały teorie semiotyczne, ponieważ kluczową rolę w dysertacji odgrywa znak. Koncepcja znaku została zaprezentowana z perspektywy teorii semiotycznej de Saussure'a, Peirce'a oraz Umberto Eco. Wskazana została również rola ikony, symbolu czy wskaźnika, jak również kodu, a także podkreślono znaczenie umiejscowienia znaków oraz treści tekstów na nich umieszczonych. Najważniejszym pojęciem w dysertacji, które łączy miasto, przestrzeń miejską i kwestie semiotyczne, jest tzw. „pejzaż językowy” (ang. *linguistic landscape*). Zostało ono omówione w rozdziale trzecim. Zainteresowanie zagadnieniem „pejzażu językowego” zauważa się w różnorodności badań nad oznakowaniem, przeprowadzonych w wielu krajach na różnych kontynentach, których przegląd został przedstawiony również w rozdziale trzecim. Należy podkreślić, że wśród badań nad „pejzażem językowym” nie ma pracy, która nawiązywałaby do pejzażu językowego jakiegokolwiek z polskich miast, szczególnie z perspektywy międzykulturowej, oraz która poruszałaby kwestie kontaktu językowego, tożsamości językowej komunikatorów, a także komunikacji. Rozdział trzeci miał również na celu wprowadzenie podstawowej terminologii stosowanej w badaniach nad „pejzażami językowymi” miast. Analiza pejzażu językowego oraz tendencji językowych zachodzących w przestrzeni miejskiej związana jest z polityką językową. Zatem w dysertacji w rozdziale czwartym przedstawione zostały działania podjęte przez organizacje międzynarodowe, takie jak UNESCO czy instytucje Unii Europejskiej, które mają na celu ochronę języków naturalnych. Nie bez znaczenia więc pozostaje również polityka językowa w Polsce i Wielkiej Brytanii. W pracy nawiązano do dokumentów i działań mających na celu ochronę języka polskiego oraz języków mniejszości na terenie Polski, np. Ustawa o Języku Polskim czy Konstytucja. Zwrócono również uwagę na dokumenty i regulacje prawne, które są stosowane w Wielkiej Brytanii i które mają na celu określić pozycję języka oficjalnego, angielskiego, jak również języków mniejszości. Choć brakuje dokumentów, które byłyby poświęcone jedynie językowi angielski-

skiemu, należało zwrócić uwagę na regulacje prawne, które nawiązują do użycia języka angielskiego w różnych sferach życia, na przykład istniejąca w sądownictwie Ustawa o Prawach Człowieka z 1998 roku. Należało również nawiązać do regulacji prawnych dotyczących języka walijskiego, gaelickiego czy irlandzkiego. W celu przeprowadzenia badań zostały wybrane dwie stolice europejskie, Londyn i Warszawa. Miasta te różnią się pod względem społeczno-językowo-kulturowym i prawdopodobnie mogą w nich zachodzić częściowo inne procesy językowe. W rozdziale 5, który jest wstępem do części empirycznej rozprawy, przedstawiona została ogólna charakterystyka obu miast, obejmująca podział administracyjny oraz mozaikę narodowościową oraz grupy etniczne zamieszkujące Warszawę i Londyn. Badanie zostało przeprowadzone w części centralnej obu miast, w Warszawie była to dzielnica Śródmieście, natomiast w Londynie badany obszar obejmował dzielnicę Westminster. W Londynie dodatkowo wyodrębnione zostały trzy rejony zamieszkałe przez mniejszości etniczno-językowe, tj. tak zwane Bangla Town, China Town oraz okolice ulicy Edgware. Analiza oznakowania w owych rejonach miała wskazać na współistnienie języków mniejszości i języka oficjalnego, angielskiego. Podobne rozróżnienie w Warszawie nie było możliwe, ze względu na niewielką liczbę mniejszości narodowych i etnicznych oraz brak tak jasno określonych dzielnic/rejonów, które owe grupy mogłyby zamieszkiwać. Materiał zebrany w dwóch stolicach zawierał w sumie 1608 znaków, w tym w Warszawie 686, natomiast w Londynie 922. Znaki zostały podzielone na komercyjne oraz oficjalne. Dokonano również kategoryzacji na następujące podgrupy: znaki na sklepach, punktach usługowych, galeriach, kawiarniach, restauracjach, w formie billboardów, znaków drogowych, znaków kierunkowych, informacyjnych, tablic z nazwami ulic czy na mapach. Znaki zostały także podzielone ze względu na liczbę języków, które się na nich pojawiają, stąd wyróżniono znaki jednojęzyczne oraz dwu-, trzy- i wielojęzyczne. Poza znakami jednojęzycznymi, pozostałe uległy dalszej analizie. Zwrócono uwagę na formę w jakiej pojawiają się komunikaty, tzn. jako kombinacja słów z różnych języków czy jako monolingwalne tłumaczenia. Zebrany materiał został przedstawiony w załącznikach. Wyniki badania, przedstawione w rozdziale szóstym, odnoszące się do głównej hipotezy, wykazały, że przestrzeń miejska jest ważnym środowiskiem dla istnienia języków naturalnych. Ponadto przestrzeń wspiera współistnienia języków, jak również może kontrolować ich koegzystencję. Przestrzeń może także ograniczyć współistnienie języków. W odniesieniu do podstawowego rozróżnienia na trans-miasta i Inter-miasta, Warszawę można określić jako inter-miasto, z przejawami podejścia trans. Natomiast, Londyn, miasto globalne, różnorodne językowo, etnicznie i kulturowo, jest trans-miastem z elementami podejścia typu 'inter'. Na podstawie przeprowadzonych badań nie można jednoznacznie stwierdzić, że dane miasto prezentuje czysty typ 'inter' lub 'trans'. Skłoniło to autorkę do określenia Warszawy jako miasta typu inter-trans, zaś Londynu jako miasta typu trans-inter.

Marlena Iwona Bielak (16/12/2010)

Ukształtowanie transkomunikatora jako cel pedagogiki nauczania i uczenia się języka nierodzimego

Dysertacja prezentuje typ komunikatora, jaki należy wygenerować dla celów komunikacji międzyjęzykowej. W związku z powyższym, postuluje się, że proces nauczania i uczenia się języka nierodzimego powinien stworzyć tzw. transkomunikatora, który chroniąc swój język ojczysty nadaje własnemu językowi i językowi nierodzimego równy status. Proces ten

powinien opierać się na wygenerowaniu pozytywnego stosunku do własnego języka i kultury, co można osiągnąć stosując w nauczaniu i uczeniu się języka nierodzimego teorię rozszerzenia kompetencji kulturowej (przedstawionej przez Puppla (2007)), w której kultura rodzima stanowi bazę, do której dodaje się elementy kultury języka nierodzimego. Powyższe problemy w niniejszej pracy ilustruje relacja pomiędzy językiem polskim (język o niższym statusie), a angielskim (język dominujący). Biorąc pod uwagę nierówny status obu języków postuluje się, że celem pedagogiki języka angielskiego w Polsce powinno być stworzenie transkomunikatora. Cel ten można osiągnąć poprzez podniesienie świadomości polskich nauczycieli i uczniów/studentów języka angielskiego dotyczącej statusu ich ojczystego języka. Podniesienie świadomości powinno być wynikiem procesu rozszerzenia kompetencji kulturowej podkreślającego równość kultur. Ponieważ elementy kulturowe zawarte są w stylu komunikacyjnym, rozszerzenie kompetencji kulturowej powinno stanowić część procesu rozwijającego styl wystawiania się. Innymi słowy, nauczanie i uczenie się języka angielskiego w Polsce powinno dążyć do podniesienia świadomości językowo-komunikacyjnej.

Janina Wiertelwska (20/01/2011)

W stronę nowego paradygmatu nauczania języka angielskiego w polskiej szkole, w triadzie: język ojczysty – język globalny – drugi język obcy. Podejście ekolingwistyczne

Przedmiotem niniejszej rozprawy doktorskiej jest dziedzina ekologii języka, ekolingwistyka. Cztery pierwsze rozdziały rozprawy-to rozważania teoretyczne związane z ekokomunikacją; dwa ostatnie to część empiryczna. W pracy porusza się niektóre zagadnienia problematyki utrzymania równowagi językowej między istniejącymi językami naturalnymi. Podaje się definicje planowania językowego o podejściu ekologicznym (McArthur, Phillipson, Skutnabb-Kangas, Mühlhäusler). Przedstawia się następujące zagadnienia: tężyzny języków naturalnych i dominacji jednego języka naturalnego nad drugim, perspektywę „Inter-”i”Trans-” wg Stanisława Puppla, gdzie stwierdza się, że translingwalizm i transkomunikacja są skutecznym sposobem na przywrócenie równowagi pomiędzy istniejącymi językami naturalnymi. Wysuwa się tezę, iż ekologicznie zrównoważone nauczanie języków obcych w triadzie: język ojczysty – język globalny – drugi język obcy stanowi szansę na przywrócenie równowagi ekolingwistycznej. Teza ta została poddana badaniu w eksperymencie przeprowadzonym w formie ankiety na nauczycielach języka angielskiego w polskich szkołach różnego szczebla. Uzyskane wyniki poddano analizie statystycznej. Wyniki badań statystycznych potwierdzają hipotezę badawczą stwierdzającą, iż nauczyciel języka angielskiego w polskiej szkole nie jest zainteresowany rozwijaniem zasobów języka ojczystego swoich uczniów, gdyż on sam, świadomie bądź nieświadomie, zepchnął ten język do roli substratowej, a językowi globalnemu i innym językom obcym przypisał rolę superstratową i adstratową w stosunku do języka ojczystego.

Oksana Erdeli (25/04/2013)

Rola stereotypów w komunikacji międzykulturowej biznesowej: studium porównawcze polsko-ukraińskie

Rozprawa doktorska liczy pięć rozdziałów i dotyczy badań nad rolą stereotypów w komunikacji międzykulturowej biznesowej. Celem pracy jest wyjaśnienie czy przedstawiciele biznesu w swojej komunikacji biznesowej korzystają ze stereotypów, i które z nich są najbar-

dziej używane: z komponentem afektywnym, poznawczym czy behawioralnym. Pierwsze cztery rozdziały mają charakter teoretyczny i w sposób zwięzły przedstawiają historię badań nad komunikacją jako nauką, procesem komunikacyjnym, komunikacją międzykulturową biznesową i stereotypem. Piąty rozdział jest empiryczny i mieści analizę zebranych danych za pomocą ankiety internetowej. Dla wyłonienia stereotypów została wykorzystana metoda Brigham'a nieco modyfikowana według wymóg komunikacji biznesowej. Oprócz analizy obecności stereotypów w komunikacji biznesowej przeprowadzona została analiza źródeł pojawienia się stereotypów. W skutek wyniku badań logicznie pojawia się pytanie dydaktyki – kursu komunikacji międzykulturowej biznesowej, który mógłby wypełnić lukę nie tylko dydaktyczną ale zarówno w badaniach jak i w praktyce wykorzystania wiedzy związanej z komunikacją międzykulturową biznesową co najmniej na słowiańskim obszarze komunikacyjnym.

Artur Urbaniak (24/10/2013)

Rola elementów werbalnych i niewerbalnych w komunikacji politycznej końca XX i początku XXI wieku na podstawie analizy wybranych wystąpień medialnych polskich polityków

Rozprawa stawia sobie za cel zbadanie w jaki sposób elementy werbalne i niewerbalne komunikowania wpływają na ogólną recepcję komunikatora politycznego (nadawcy) przez odbiorców procesu komunikowania (potencjalnych wyborców). Hipoteza badawcza zakłada istnienie ścisłych związków pomiędzy nabytymi lub posiadanymi przez komunikatora zasobami komunikacyjnymi (zarówno werbalnymi, jak i niewerbalnymi) a sposobem postrzegania tegoż komunikatora przez odbiorców. Zakłada się, że zdewaluowała się wartość treści samego przekazu, natomiast znacząco wzrosła wartość sposobu w jaki dany komunikator polityczny komunikuje się ze społeczeństwem. W rozprawie autor opisuje istotę zjawiska komunikowania, dokonuje przeglądu definicji komunikacji, z uwzględnieniem szczególnego obszaru komunikowania politycznego. Wprowadzone zostaje także pojęcie kompetencji komunikacyjnych komunikatora politycznego, a zatem zasobów komunikacyjnych językowych i niejęzykowych, które komunikator polityczny wykorzystuje w dyskursie publicznym. Konkluzja wynikająca z badań jest taka, że współczesną komunikację polityczną charakteryzuje to, że treść przekazu ma relatywnie mniejsze znaczenie niż forma przekazu. Oznacza to, że elementy niewerbalne odgrywają coraz większą rolę w procesie komunikowania.

Marcin Krawczak (24/04/2014)

Dynamika tożsamości instytucjonalnej wyrażana w zachowaniach komunikacyjnych wewnętrznych i zewnętrznych komunikatorów

Tytuł oryginału: *The dynamics of institutional identity as expressed by the inner- and outer-communicators in their communicative behaviours*

Institucje stanowią najdoskonalsze formy społecznej organizacji, które zostały powołane do sfery publicznej w celu realizowania specyficznych funkcji. Niniejsza dysertacja zmierza do określenia dynamiki instytucjonalnej tożsamości wyrażanej przez wewnętrznych i zewnętrznych komunikatorów w zachowaniach komunikacyjnych. Kolektywna aktywność instytucji jest osiągalna dzięki działalności wyżej wymienionych komunikatorów tj. ludzkich agensów komunikacyjnych, którzy zostali sklasyfikowani w dwóch kategoriach: wewnętrzni,

którzy funkcjonują w instytucji przekazując jej zasoby komunikacyjne, oraz zewnętrzni, postrzegani jako użytkownicy sfery publicznej korzystający z oferowanych przez komunikatorów wewnętrznych zasobów. W pracy poddano analizie cztery najbardziej znaczące instytucje: armię, bank, Kościół (w pracy zawsze interpretowany jako Kościół katolicki rzymskiej denominacji, bądź w omawianych przypadkach zaznaczono inaczej) oraz uniwersytet. Część teoretyczna i empiryczna pracy zostały oparte na założeniach modelu Imperialnego Tetragonu Wcielenia (ITW) wprowadzonego do komunikologii przez Puppla (2009). Parametry ITW zostały dopasowane do analizowanych instytucji według następujących założeń: armia – bojowość, bank – użyteczność, Kościół – pokaz, uniwersytet – wymiana i wraz z analizą tendencji kulturowych oraz zasobów pisanych ustaliły tożsamość badanych instytucji poprzez porównanie zachowań komunikacyjnych wewnętrznych i zewnętrznych komunikatorów.

Judyta Aleksandra Filar-Pieczkowska (05/03/2015)

Rozwój kompetencji językowo-komunikacyjnej ucznia języka angielskiego w ekosystemie szkolnym na przykładzie prywatnej szkoły językowej

Niniejsza praca koncentruje się na badaniu kompetencji językowo-komunikacyjnej ucznia języka angielskiego w ekosystemie szkolnym analizując sposoby modelowania procesu komunikacji i warunków ekosystemu szkolnego. Rozważania te prowadzone są zgodnie z ujęciem ekologicznym, które zakłada istnienie współzależności pomiędzy komunikatorami oraz komunikatorami a ich środowiskiem. Wyniki przeprowadzonego badania wykazały, że uczniowie są świadomymi obserwatorami językowych zachowań swoich nauczycieli, a nauczyciele świadomie korzystają ze swoich zasobów językowych i niejęzykowych. Można wnioskować zatem, że ekosystem szkolny jest dogodnym środowiskiem do kształtowania kompetencji językowo-komunikacyjnej uczniów. Świadomy nauczyciel-komunikator zarządzając zasobami wiedzy, umiejętności i motywacji modeluje kompetencję językowo-komunikacyjną ucznia.

Marta Wiśniewska (10/06/2015)

Wpływ środowiska domowego na umiejętności dziecka w zakresie komunikacji werbalnej
Tytuł oryginału: *The influence of the home environment on the child's verbal communicative abilities*

Rozprawa poświęcona jest zagadnieniu kształtowania umiejętności komunikacyjnych dziecka w środowisku domowym. Pracując w szkole w poznańskiej dzielnicy Wilda (gdzie często występują ubóstwo, bezrobocie, przestępczość, patologia, alkoholizm, niepełne rodziny) autorka poznała i obserwowała dzieci mające trudności komunikacyjne z powodu niedostatku opieki rodziny. Główną tezę pracy jest stwierdzenie, że im więcej pozytywnego oddziaływania na dziecko wykazują rodzice (dobre wykształcenie rodziców, czas poświęcony na rozmowy i inne zajęcia, sposób spędzania czasu, czytelnictwo, kontrola nad nauką i rozrywką dziecka – komputer i telewizja, zauważanie problemów językowych dziecka) tym lepiej rozwijają się umiejętności językowe i komunikacyjne dziecka. Omówiono pojęcia i terminy związane z komunikacją, teorie dotyczące środowiska domowego, komunikację dzieci-rodzice, najważniejsze publikacje badawcze i dzielnicy Wilda. Przebadano 38 dzieci 12–13-letnich i ich rodziców za pomocą kwestionariusza i testu, dane powiązано, przedstawiono wyniki, dane statystyczne i wnioski. Wykazano wprost proporcjonalną współzależność

między wielkością i jakością zasobów językowych dziecka a jakością środowiska rodzinnego. Zaprezentowano i wyjaśniono propozycję nowego podejścia teoretycznego do rodzin – rodziny zorientowane na komunikację oraz rodziny nieorientowane na komunikację.

Katarzyna Wiśniewska (10/06/2015)

Rola języka angielskiego jako języka pośredniczącego i docelowego w kontaktach międzykulturowych i międzyetnicznych

Tytuł oryginału: *The role of English as a mediating and target language in intercultural and interethnic contacts*

Analiza komunikacji międzyludzkiej stanowi znakomitą część współczesnego językoznawstwa, jako że wiąże się ona z wieloma procesami, mechanizmami i siłami operującymi w globalnej przestrzeni komunikacyjnej, które wywierają presję na języki naturalne, społeczności etniczne i kulturowe, jak również pojedynczych komunikatorów podczas różnorodnych aktów komunikacji. Celem pracy jest podjęcie analizy wybranych języków naturalnych wchodzących w kontakt z innymi językami naturalnymi w charakterystycznych warunkach kontaktu językowego. Praca ma na celu analizę wyników badania przeprowadzonego w dwóch przypadkach kontaktu językowego, to jest w kontakcie językowym występującym w triadzie: język arabski-język angielski-język polski oraz w diadzie: język polski-język angielski. Głównym celem analizy badanych kontaktów językowych jest ustalenie statusu jaki osiągają języki na globalnej arenie języków naturalnych, jak również wśród rodzimych komunikatorów/społeczności komunikacyjnych. Analiza roli języka angielskiego jako pośredniczącego dotyczy kontaktu językowego w triadzie: język arabski-język angielski-język polski, natomiast rola języka angielskiego jako docelowego badana jest w warunkach kontaktu językowego rozumianego jako diada: język polski-język angielski.

Danuta Ochotna (25/06/2015)

Zróżnicowanie form komunikacyjnych na „agorze wirtualnej”: analiza komunikacji werbalnej i niewerbalnej w odniesieniu do hybrydowego porządku komunikacyjnego

Komunikacja na tzw. „agorze wirtualnej” stała się bardzo popularna w ostatnich dwóch dekadach. Przeprowadzone badania wskazują, iż wiele ludzi w wieku pomiędzy 13 a 30 rokiem życia traktuje komunikację na agorze wirtualnej na równi z komunikacją na agorze realnej. Jednakże, niewielu z nich zdaje sobie sprawę, iż formy komunikacyjne używane przez komunikatorów na agorze wirtualnej mogą różnić się od tych stosowanych na agorze realnej. Ze względu na istotną rolę komunikacji na agorze wirtualnej zdecydowałam się podjąć analizy form komunikacyjnych obecnych na agorze wirtualnej. Celem rozprawy jest ukazanie zarówno różnic, jak i podobieństw językowych i niejęzykowych zasobów komunikacyjnych używanych na agorze wirtualnej i realnej. W pierwszym rozdziale rozprawy przedstawione i scharakteryzowane zostają wybrane modele komunikacyjne, a także przedstawiona jest charakterystyka Ludzkiego Uczestnika Komunikacji. Drugi rozdział dysertacji prezentuje pojęcia języka jako instytucji oraz zarządzania językiem. Kolejny rozdział przedstawia aspekty komunikacji na agorze wirtualnej. Ponadto, podane zostały definicje agory i przestrzeni publicznej. Rozdział ten porusza również kwestie elementów komunikacji pomiędzy Ludzkimi Uczestnikami Komunikacji, a także różnice pomiędzy komunikowaniem się mężczyzn i kobiet. Ostatni rozdział rozprawy przedstawia wyniki przeprowadzonego

badania, którego celem była analiza form komunikacyjnych stosowanych na agorze wirtualnej przez komunikatorów w różnym wieku. Rozdział ten prezentuje również wyniki analizy komunikatów SMS-owych oraz wyniki eksperymentu przeprowadzonego w celu sprawdzenia umiejętności stosowanie polskich i angielskich skrótów językowych.

Joanna Junkiert (22/10/2015)

Bariery psychologiczne w komunikowaniu ustnym w języku nierodzimym: ujęcie ekolin-gwistyczne

Głównym celem dysertacji było przedstawienie dynamiki relacji zachodzących pomiędzy umysłem człowieka-komunikatora, a jego zewnętrznym kontekstem/środowiskiem (a więc z perspektywy ekologii języka) na podstawie zaobserwowanych procesów kulturowo-językowych zachodzących podczas komunikacji w języku nierodzimym pomiędzy przedstawicielami odmiennych kultur. Szczególne źródło niepowodzeń w komunikacji stanowią bariery psychologiczne, rozumiane jako rozmaite trudności, nie tylko te rzeczywiste, ale również te, które stanowią potencjalne źródło pojawienia się problemów i zakłóceń. Przedstawiony projekt badawczy próbował określić wpływ wspomnianych barier na komunikację w języku nierodzimym oraz zdefiniować źródła niepowodzeń w komunikacji, jak również w procesie integracji z kulturą obcą na przykładzie różnych grup imigrantów żyjących w wybranych środowiskach kulturowych. Nadrzędnym celem badawczym było zbadanie, które bariery mają największą siłę oddziaływania w poszczególnych badanych środowiskach imigranckich, jakie są podłoża trudności w komunikacji międzyosobowej w języku nierodzimym, jaki wpływ na umiejętności komunikacyjne oraz na proces integracji ma płeć (prawdopodobnie istnieje bariera płci rozumiana jako świadomość siebie oraz rozmówcy jako kobiety lub mężczyzny oraz przynależności do danej płci w komunikacji ustnej w języku obcym) oraz jaki wpływ na proces integracji kulturowej (w tym na jakość komunikacji w języku obcym) oraz jaki wpływ na proces integracji kulturowej ma rodzaj kultury oraz świadomość kulturowa w komunikacji ustnej w języku nierodzimym.

Jerzy Kaus (17/03/2016)

Konflikt werbalny oraz metody jego rozwiązania na przykładzie komunikacji werbalnej
Tytuł oryginału: *Conflict and its resolution: the case of verbal communication*

Rozprawa doktorska pod tytułem „Konflikt werbalny oraz metody jego rozwiązania na przykładzie komunikacji werbalnej” poświęcona jest omówieniu roli konfliktu w relacjach międzyludzkich. Dwa pierwsze rozdziały poświęcone są procesowi powstawania konfliktu w procesie komunikacji międzyludzkiej. Trzeci rozdział dotyczy metod rozwiązywania konfliktów oraz kierowania konfliktami. Czwarty rozdział – to część empiryczna rozprawy doktorskiej. Celem pracy jest przedstawienie zjawiska konfliktu oraz metod jego rozwiązywania. Praca stawia sobie za cel odpowiedź na następujące pytania: Czym jest konflikt? Czym jest interakcja konfliktowa? Czy konflikt jest wstępem do agresji? Czy konflikty istnieją wyłącznie na poziomie społecznym oraz kulturowym? Rozważania podjęte w niniejszej dysertacji mają na celu opisanie zachowań werbalnych oraz niewerbalnych w trakcie konfliktu oraz metod rozwiązywania konfliktów.